

Egenvårdarmodellen inom småbarnspedagogiken

Pedagogernas beskrivning av hembesökets och mjuklandningens betydelse

Anette Björkvik

Magisteravhandling i pedagogik
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier
Åbo Akademi
Vasa, 2021

Abstrakt

Författare	Årtal
Björkvik Anette	2021
Arbetets titel	
Egenvårdarmodellen inom småbarnspedagogik	
Pedagogernas beskrivning av hembesökets och mjuklandningens betydelse	
Opublicerad avhandling för magisterexamen i pedagogik	Sidantal
Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier.	54
Referat	
<p>Syftet med avhandlingen är att beskriva hur pedagoger inom småbarnspedagogik beskriver betydelsen av egenvårdarmodellens faser hembesök och mjuklandning. Forskningsfrågorna är följande: 1. Hur beskriver pedagogerna betydelsen av hembesök inom småbarnspedagogiken? 2. Hur beskriver pedagogerna betydelsen av mjuklandning inom småbarnspedagogiken?</p> <p>Datansamlingen bestod av åtta semistrukturerade intervjuer. Informanterna var pedagoger som arbetar utifrån egenvårdarmodellen inom småbarnspedagogiken i Svenskfinland. Tematisk analys användes som analysmetod. I analysen fastställdes fyra huvudteman teman med tillhörande underteman som berörde forskningsfrågorna.</p> <p>Sammanfattningsvis visar resultatet att både hembesök och mjuklandning innefattar flera faktorer som påvisar betydelsen av faserna inom småbarnspedagogiken. Dessa aspekter framkommer i huvudteman trygg miljö, samarbete, kvalitetstid och barnets interaktion. Gemensamma faktorer som anses ha betydelse, är bland annat att barnet får fokusera på en egenvårdare när barnet tar del av den småbarnspedagogiska verksamheten. Pedagogernas roll framhävs även under båda faserna; hembesök och mjuklandning. Ytterligare en gemensam nämnare är tidsaspekten vilken innebär att egenvårdarmodellen möjliggör att anknytningen får ta tid. Gemensamt för dessa faktorer är att de på olika sätt bidrar till en trygg start, vilket även stöds av tidigare forskning och litteratur.</p>	
Sökord: trygghet, anknytning, egenvårdarmodell, hembesök, mjuklandning, småbarnspedagogik.	

Innehåll

1. Inledning	4
1.1. Bakgrund	4
1.2. Syfte och forskningsfrågor	5
1.3. Disposition	5
2. Teoretisk bakgrund	7
2.1. Trygga relationer	7
2.2. Trygghet inom småbarnspedagogiken	8
2.3. Anknytning.....	10
2.3.1. Trygg anknytning	12
2.3.2. En otrygg ambivalent anknytning	12
2.3.3. En otrygg undvikande anknytning	13
2.3.4. Desorganiserad anknytning.....	13
2.3.5. Anknytningens betydelse	13
2.4. Egenvårdarmodellen.....	14
2.4.1. Initialfas	16
2.4.2. Hembesök.....	16
2.4.3. Mjuklandning.....	17
2.4.4. Den dagliga verksamheten	18
2.4.5. Egenvårdarens roll	19
3. Metod	21
3.1. Forskningsansats	21
3.2. Datainsamlingsmetod	22
3.3. Urval och avgränsningar	23
3.4. Genomförande	23
3.5. Databearbetning och analysmetod	24
3.6. Tillförlitlighet	27
3.7. Etiska aspekter.....	28
4. Resultat	30
4.1. Betydelsen av hembesök inom småbarnspedagogiken	30
4.1.1. Trygg miljö	30

4.1.2. <i>Samarbete</i>	34
4.2. Betydelsen av mjuklandning inom småbarnspedagogiken	37
4.2.1. <i>Kvalitetstid</i>	37
4.2.2. <i>Barnets interaktion</i>	39
5. Diskussion	43
5.1. Resultatdiskussion.....	43
5.2. Metoddiskussion.....	45
5.3. Slutsatser och förslag på fortsatt forskning	48
Referenser	50
Tabeller	
Tabell 1	25
Tabell 2	26
Figurer	
Figur 1	15
Bilagor	
Bilaga 1: Intervjuguide	

1. Inledning

I inledningen beskrivs bakgrunden till det valda av temat, syftet och frågeställningarna presenteras och därefter följer avhandlingens disposition.

1.1. Bakgrund

En trygg miljö är grunden för barnets mående i alla organisationer inom småbarnspedagogik. I *Lagen om småbarnspedagogik* (§ 540/2018) betonas vikten av att småbarnspedagogiken främjar en trygg miljö för barnet. I *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* (2018) tydliggörs att småbarnspedagogiken bör säkerställa en miljö som är utvecklande, främjar lärande och är hälsosam och trygg. En trygg start blir grunden för en miljö som främjar utvecklandet, lärandet och säkerheten. Inskolningen, barnets start, är därav av stor betydelse för småbarnspedagogikens uppbyggnad. Studier visar att inskolningens längd och kvalitet bland annat påverkar barnets utveckling av anknytning (Broberg, Risholm Mothander, & Granqvist, 2020). Det väsentliga för alla barn är att få en upplevelse av att vara unik och få en upplevelse av en god relation till en vuxen (Kanninen, Sigfrids & Backman, 2009). Barnet behöver utveckla en trygg relation till en vuxen före hen presenteras för en okänd situation (Bretherton, 1992), såsom exempelvis starten inom småbarnspedagogiken.

Det finns ett flertal olika inskolningsmodeller inom småbarnspedagogiken, bland annat egenvårdarmodellen, som utvecklades i början på 2000-talet till följd av ett projekt för att identifiera barn i riskzon (Kanninen et al., 2009). Målsättningen med egenvårdarmodellen är att bidra med en så trygg start som möjligt och tillgodose barnet med en fortsatt trygg daglig verksamhet inom småbarnspedagogik. En egenvårdare per barn utses som ansvarsperson och ska fungera som en bro mellan hemmet och småbarnspedagogiken. Egenvårdarmodellen består av fyra faser: initialfasen, hembesöket, mjuklandningen och den dagliga verksamheten (Kanninen et al., 2009). Dessa faser beskrivs mer utförligt i kapitel Teoretisk bakgrund.

Jag har själv över tio års erfarenhet av att arbeta enligt egenvårdarmodellen vilket bidrar till intresset för ämnet i fråga. Jag har även skrivit en kandidatavhandling om hur personalen beskriver arbetet utifrån egenvårdarmodellen (Björkvik, 2021), vilket resulterade i ett fortsatt forskningsintresse kring arbetsmetoden. I nuläget tillämpas egenvårdarmodellen inom flera organisationer inom småbarnspedagogiken. Det är därför av vikt, både ur ett forskningsperspektiv och ur ett samhällsperspektiv, att analysera hur pedagoger beskriver

egenvårdarmodellens betydelse för barnets start inom småbarnspedagogiken. Eftersom en trygg miljö betonas i *Lagen om småbarnspedagogik* (§ 540/2018) och i *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* (2018) är det viktigt för småbarnspedagogiken att utvärdera metoder och arbetssätt. Hembesök och mjuklandning utgör de faser där barnet inleder småbarnspedagogiken, därmed kommer dessa faser att vara i fokus för undersökningen. Avhandlingen antas bidra till en ökad förståelse för hur pedagogerna beskriver fasernas betydelse för barnets trygghet, och kan framöver ligga till grund för fortsatt ställningstagande till implementering av metoden inom småbarnspedagogiken. Pedagoger som tillämpar inskolningsmetoden kan bidra med en fördjupad kvalitativ beskrivning av upplevelser och erfarenheter av faserna som undersöks. Eftersom pedagogerna är de som följer barnen inom småbarnspedagogiken, är det av vikt att pedagogernas beskrivning ligger till grund för analysen. Avhandlingen kan bidra till framtida utvecklingsmöjligheter för organisationer som tillämpar egenvårdarmodellen.

1.2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att beskriva hur pedagogerna beskriver betydelsen av egenvårdarmodellens faser hembesök och mjuklandning inom småbarnspedagogiken.

Forskningsfrågor:

1. Hur beskriver pedagogerna betydelsen av hembesök inom småbarnspedagogiken?
2. Hur beskriver pedagogerna betydelsen av mjuklandning inom småbarnspedagogiken?

1.3. Disposition

Avhandlingen består av fem kapitel: inledning, teoretisk bakgrund, metod, resultat och diskussion. I inledningen presenteras val av tema, syfte och forskningsfrågor samt avhandlingens disposition. I kapitlet teoretisk bakgrund presenteras teorier som undersökningen utgår ifrån. Trygga relationer, trygghet inom småbarnspedagogiken, anknytning och egenvårdarmodellen beskrivs. Kapitel tre beskriver metoden och genomförandet av undersökningen. Etiska aspekter och tillförlighet diskuteras. Resultatkapitlet

består av presentation av resultaten och analys utifrån teoretisk bakgrund. Slutligen, i det avslutande kapitlet, diskuteras resultat samt styrkor och svagheter med genomförandet av studien.

2. Teoretisk bakgrund

Nedan presenteras teorierna som ligger till grund för analysen. Teoridelen består av tidigare forskning kring trygga relationer och trygghet inom småbarnspedagogiken, anknytningsteori och inskolningsmetoden egenvårdarmodellen.

2.1. Trygga relationer

Människan har enligt Karlsson (2012) två grundläggande behov. Dessa är gemenskap och självständighet. Gemenskap handlar om att känna närhet och samhörighet till andra, vilket inger en känsla av trygghet. Gemenskap och sociala relationer är viktiga för människans överlevnad (Karlsson, 2012). Som tidigare beskrivits har småbarnspedagogiken som mål att främja en trygg miljö (Utbildningsstyrelsen, 2018). Trygga relationer är grunden för en trygg miljö. En trygg relation uppstår då barnet lever i en förutsägbar värld och kan samspela med alla sina känslor (Sinkkonen, 2020). Barnet bör kunna känna allt från besvikelse, sorg till ilska, utan att behöva vara rädd för att bli övergiven eller på annat sätt känna hot. Förutsägbarhet, stabilitet och rutiner är nyckeln till trygghet (Sinkkonen, 2020).

Barn är beroende av samhörighet av olika slag och bör skapa anknytning till andra människor (Hart & Schwartz, 2010). Det betyder att barn aktivt styr sitt kontaktsökande mot potentiella omvårdnadspersoner (Hart & Schwartz, 2010). När det handlar om ansvar i samspel mellan vuxna och barn ligger ansvaret för samspelets kvalitet hos den vuxna (Juul & Jensen, 2009). Winnicott, en engelsk psykoanalytiker, påstod att det är omvårdnadspersonens och hans förmåga att kunna uppfatta barnets behov som lägger grunden till utvecklingen av barns välmående (Hart & Schwartz, 2010). Till exempel om vårdnadshavaren själv har svårt för känsloreglering och inte har förmågan att känna igen barnets känslor utan överlåter regleringen till barnet, kan barnet inte utveckla självreglering och avgränsningar mot omvårdnadspersonen. Ett barn behöver få uppleva att hen blir sedd för att kunna förstå sin existens och sen även kunna börja anknyta till andra människor (Hart & Schwartz, 2010). Det tar tid att bygga en tillitsfull relation och det är inget som man ska påskynda hos barnet (Orrenius, 2005).

De flesta barn knyter an till fler än en person, men det finns begränsningar på hur många anknytningsförhållanden ett barn klarar av (Hart & Schwartz, 2010). Dessa anknytningspersoner bemöts på olika sätt och det finns en anknytningshierarki där barnet då

hen söker tröst först söker sig till huvudanknytningspersonen, men om denne inte är nära söker sig barnet till en annan anknytningsperson (Hart & Schwartz, 2010).

I forskning har det framkommit att barn med trygg anknytning i daghems-, förskole- och skolåldern har en bättre relation till såväl vårdnadshavarna och andra vuxna samt att de är mer omtyckta av andra barn än av barn i samma ålder som besitter en otrygg anknytning (Karlsson, 2012). Dessa barn, med trygg anknytning, är även mer sociala och har bättre självkontroll. De är även bättre på att reglera den känslomässiga förmågan än barn med otrygg anknytning (Karlsson, 2012).

2.2. Trygghet inom småbarnspedagogiken

Orrenius (2005) betonar vikten av anknytning mellan pedagoger och barn inom småbarnspedagogiken och att det byggs trygga relationer däremellan. Detta är särskilt viktigt för de yngre barnen. Anknytningen är en nödvändighet för att pedagogen ska kunna fungera som en upplevd trygg vuxen och därmed kunna ersätta vårdnadshavarna tillfälligt under tiden inom småbarnspedagogiken (Orrenius, 2005). Kihlbom, Lidholt & Niss (2009) betonar att inskolningen ska ske stegvis, eftersom det tar tid för barnet att bli trygg i en ny tillvaro.

Winnicott blev berömd för sitt begrepp ”good-enough-mothering”, vilket handlar om att man som vårdnadshavare inte behöver vara perfekt utan att det räcker med att man är tillräckligt bra (Broberg Hagström & Broberg, 2012). Enligt Broberg m.fl. (2012) gäller detta även pedagoger. Författarna definierar ”tillräckligt bra” med att minst en vårdare tillgodoser barnets grundläggande behov av mat, sömn, värme och beskydd (Broberg et al., 2012). Den tillräckligt bra pedagogen bör även vara lyhörd och förutsägbar på barnets signaler (Broberg et al., 2012; Markström & Simonsson, 2017; Sinkkonen, 2020). Kvalitet och kontinuitet vad gäller relationer, är att föredra framför kvantitet (Kihlbom et al., 2009).

Pedagogens sensitivitet för barnets kommunikativa signaler ligger som grund för en trygg anknytning (Hart & Schwartz, 2010). Vårdnadshavarna är ofta experter på att tolka sina barns signaler och denna information tar pedagogen del av via vårdnadshavarna, för att på bästa sätt möta det enskilda barnet (Markström & Simonsson, 2017). Småningom kan även barnet börja känna igen sina egna känslor och själv kunna börja reglera sina känslor och reaktioner. Anknytning mellan pedagogen och barnet utvecklas när pedagogen är lyhörd och möter barnet känslomässigt (Hart & Schwartz, 2010; Rautamies, Poikonen, Vähäsantanen, & Laakso, 2016). Enligt Orrenius (2005) är lyhördhet och förutsägbarhet nyckeln till anknytning. Anknytning

och relation skapas när pedagogen och barnet upplever empati tillsammans och när pedagogen är känslomässigt engagerad i barnet (Hart & Schwartz, 2010; Rautamies et al., 2016). Broberg m.fl. (2012) belyser också betydelsen av ett lyhört samspel mellan pedagogen och det enskilda barnet. Pedagogen bör vara tillgänglig, engagerad, kunna känna av, tolka och svara på barnets signaler så att barnet känner sig förstådd. Det har även framkommit i forskning att ju mer lyhörda och känslomässigt tillgängliga pedagoger är desto mindre intensiva stressupplevelser uppstår det hos barnet (Broberg et al., 2012).

Det är av vikt att pedagogerna använder sin professionella kunskap och sitt engagemang för att barnet ska kunna känna sig tryggt (Broberg et al., 2012). Pedagogernas utbildning ligger till grund för hur lära sig att se barnet och kunna tolka barnets känslor och därmed kunna svara på dem med inlevelse och reflektion (Kihlbom et al., 2009; Sinkkonen, 2020). Sinkkonen (2020) betonar att det är viktigt med återkommande rutiner för att barnet nyfiket ska våga utforska omgivningen. För att barnet ska våga utforska sin omgivning behöver en upplevd trygghet ha utvecklats (Broberg et al., 2012; Sinkkonen, 2020). När barnen börjar inom småbarnspedagogik söker barnet sig till den vuxnes närhet (Kihlbom et al., 2009; Sinkkonen, 2020; Vatou, Gregoriadis, Tsigilis & Grammatikopoulos, 2020). När vardagen blir en vana, blir anknytningsbehovet mindre, vartefter barnet blir tryggare. Då vågar även barnet närma sig andra barn och delta i samspelet med andra barn (Sinkkonen, 2020). Små barngrupper är att föredra när barnet ska bekanta sig med de andra barnen (Kihlbom et al., 2009; Orrenius, 2005). Genom att barnet bekantar sig med några barn åt gången utvecklar de en nära och ömsesidig relation, som blir grunden för flera goda relationer (Orrenius, 2005).

Pedagogen bör ta i beaktande att det tar tid för barnet att anpassa sig (Kihlbom et al., 2009; Orrenius, 2005; Sinkkonen, 2020). Det är viktigt att förbereda barnet på förändringar och genom att exempelvis träffa pedagogerna och besöka verksamheten före starten förbereder man barnet på vad som väntar (Sinkkonen, 2020). Om det finns möjlighet är det även bra att vårdnadshavarna får ta del av inskolning på plats, och att vårdnadshavarna är engagerade under inskolningsperioden (Markström & Simonsson, 2017; Sinkkonen, 2020). Det är även viktigt att barnet förbereds på separation under trygga, positiva omständigheter (Markström & Simonsson, 2017; Sinkkonen, 2020). Det har även visat sig att samarbete mellan vårdnadshavare och pedagoger underlättar barnets start inom småbarnspedagogiken när barnet i sin tur accepterar pedagogen i takt med att pedagogens och vårdnadshavarnas samarbete ökar (Markström & Simonsson, 2017). Barnet behöver en förklaring om vad som komma ska och att pedagogerna möter upp barnets känslor i stunden (Sinkkonen, 2020). Sinkkonen (2020) beskriver att ett kännetecken för en välfungerande småbarnspedagogik är en liten stabil

barngrupp där det finns utbildade och engagerade pedagoger. För många ansvariga pedagoger kan skapa otrygghet för barnet, därmed är en eller ett fåtal utvalda ansvarspedagoger att föredra (Kihlbom et al., 2009).

Ju yngre barn det handlar om desto viktigare med rutin och struktur i barnets vardag (Kihlbom et al., 2009; Sinkkonen, 2020). Ett barn som känner sig tryggt ter sig lugnt och avslappnat samt kan rikta sin energi och vilja till lekar. Hen kan även undersöka omgivningen och ta kontakt med andra människor i sin omgivning (Sinkkonen, 2020). Balansen mellan trygghet och utforskande är av stor vikt (Broberg et al., 2012). Trygghet är en förutsättning för att barnet ska våga vara nyfiken och utforska sin omgivning. Ett otryggt barn litar inte på att pedagogen ständigt finns tillgänglig, vilket leder till att barnet klamrar sig fast vid pedagogen. Ett tryggt barn använder pedagogen som en trygg bas som hen kan utforska utifrån, och även som en säker hamn, där hen kan ladda trygghet vid upplevelse av hot eller fara (Broberg et al., 2012).

2.3. Anknytning

Anknytningsteorin är utvecklad av John Bowlby och Mary Ainsworth (Bretherton, 1992). Bowlby fokuserade på studier av barn som vuxit upp utan sin moder och Ainsworth studerade främst uttryckt osäkerhet bland yngre barn. I mitten på 1900-talet började samarbetet dem emellan och teorin utvecklades (Bretherton, 1992). Anknytningsteorin framkom gradvis i samband med studier kring hur barn reagerade på separationer och förluster (Wennerberg, 2010). Innan Bowlby och Ainsworth formade teorin hade flera andra forskare studerat samma fenomen, bland annat Anna Freud och Dorothy Burlingham som gjorde observationer på ett barnhem. Bowlby uppmärksammade dessa observationer och utifrån detta ville han undersöka hur det känslomässiga bandet mellan modern och barnet är så starkt och varför separationer gör att barnet reagerar med så intensiva känsloreaktioner (Wennerberg, 2010).

Anknytning kännetecknas av att personer söker närhet till varandra och därmed upplever obehag vid separation (Broberg et al., 2020). Bowlby benämnde anknytning som den universella medfödda benägenheten att forma skyddande och tröstande relationer (Crittenden, 2017). Anknytningsmönster utvecklas under barnets första år (Kanninen et al., 2009). Bowlby och Ainsworth betonade att anknytning handlar om känslomässiga band som är varaktiga över tid (Broberg et al., 2020). Anknytning grundar sig på behovet av närhet, vilket utvecklats som överlevnadsinstinkt (Lumbholdt, 2013). Broberg m.fl. (2020) förklarar att grunden till en

anknytningsrelation främst kännetecknas av att den ena söker trygghet och beskydd hos den andre. När behovet av närhet är uppfyllt, finns det möjlighet till det andra överlevnadsbehovet, att utforska (Lumholdt, 2013). Dock handlar närhet inte bara om fysisk närhet, barnet behöver känna den emotionella närheten för att utveckla en anknytning (Forslund et al., 2021).

Bowlbys grundtanke var att modern alltid är den primära anknytningspersonen för barnet, framöver utvecklades teorin och Ainsworth och Bowlby kom fram till att anknytningen inte är begränsad till relationen mellan barnet och modern, utan att barnet även knyter an till andra nära vuxna (Cugmas, 2007). Under slutet av 1900-talet uppfattades anknytningsteorin som ett uttryck för att mödrar var den viktigaste vuxna för barnet och därför borde stanna hemma och ta hand om barnet (Broberg et al., 2020). Bowlby lyfte fram den psykologiska risken med separation från primära omvårdnadspersonerna, men samtidigt betonade han att anknytningspersonen inte behöver vara modern (Crittenden, 2017). Bowlby och Ainsworth utgick ifrån att barn har ett behov av att knyta an till minst en omvårdnadsperson, baserat på överlevnadsinstinkten (Broberg, 2019). Omvårdnadspersonens främsta uppgift är att skydda och trösta barnet (Broberg, 2019). Enligt Broberg m.fl. (2012) klarar barn av att knyta an till ett begränsat antal personer som vanligen varierar mellan en till fem personer. Detta antas ha att göra med att det krävs både mycket tid och engagemang för att kunna knyta an (Broberg et al., 2012).

Broberg m. fl (2020) framhäver att anknytningsteorin är en av de viktigaste teorierna vad gäller kunskap om hur människor fördelar behov av närhet, beskydd och trygghet med behovet av självständighet och utforskande. Ju äldre barnet blir, desto mindre central blir anknytningsrelationen. När den väl behövs är den dock lika betydelsefull (Broberg et al., 2020). Ett av de mest centrala begreppen inom anknytningsteorin är trygg bas (Karlsson, 2012; Orrenius, 2005). Bowlby resonerar kring två olika sidor av omsorgsförmåga. Vårdnadshavare ska fungera som både en bas och en hamn. Barnet känner behov av närhet och beskydd och då fungerar vårdnadshavaren som en bas, medan då barnet vill utforska världen behöver hen ha en hamn att återkomma till vid känsla av otrygghet (Forslund et al., 2021; Karlsson, 2012; Orrenius, 2005).

Cugmas (2007) betonar att en pedagog inom småbarnspedagogiken även är en viktig potentiell anknytningsperson i barnets liv. Barnet knyter an till vuxna som spenderar kvalitetstid med barnet och svarar på barnets behov (Broberg et al., 2012; Cugmas, 2007). Kontinuitet är även en viktig aspekt som ligger till grund för möjligheten att utveckla en anknytning (Broberg et al., 2012; Kihlbom et al., 2009). Enligt anknytningsteorin använder ett tryggt barn pedagogen som en trygg bas inom småbarnspedagogiken (Bretherton, 1992;

Cugmas, 2007; Kihlbom et al., 2009; Vatou et al., 2020). När barnet utvecklat en trygg relation, fungerar pedagogen just som en trygg bas och en säker hamn som hen kan utforska världen utifrån (Broberg et al., 2020; Orrenius, 2005). Barnet behöver stöd från den vuxna för att därefter utveckla mod att utforska omvärlden (Sinkkonen, 2004). Broberg m.fl. (2020) betonar även att ökad trygghet leder till ökade möjligheter till inläring. God omvårdnad blir grunden för lärande och utveckling (Riddersporre, Bruce, Pegetti, Åkerblom & Johansson, 2016).

Anknytningsmönster kan se olika ut och Ainsworth beskrev främst tre olika anknytningsmönster: Trygg, otrygg undvikande och otrygg ambivalent (Bretherton, 1992). Därefter har anknytningsmönster presenterats i en ABCD-modell, där A står för otrygg undvikande, B står för trygg anknytning, C står för otrygg ambivalent och D står för den senast tillkomna kategorin, otrygg desorganiserad anknytning (Bretherton, 1985; Crittenden, 2017). Dessa anknytningsmönster presenteras nedan.

2.3.1. Trygg anknytning

Ett tryggt anknytningsmönster bygger på att barnet kan lita på den primära omvårdnadspersonen (Broberg et al., 2020). Barnet kan lita på att personen finns tillgänglig och svarar på psykiska och fysiska behov på ett förutsägbart sätt (Kanninen et al., 2009; Karlsson, 2012). Omvårdnadspersonen är lyhörd och känner in barnets känslor och behov (Broberg et al., 2020). I en trygg anknytning vågar barnet utforska omgivningen och upplever tilltro till egen förmåga att samspela med andra. Barnet använder omvårdnadspersonen som en trygg bas, dit barnet kan återvända vid svåra eller skrämmande tillfällen (Broberg et al., 2020). Ett tryggt barn söker närhet när det känner sig otryggt (Karlsson, 2012; Vatou et al., 2020).

2.3.2. En otrygg ambivalent anknytning

Ett otryggt ambivalent anknytningsmönster grundar sig i ett inkonsekvent bemötande av omvårdnadspersonen (Broberg et al., 2020; Kanninen et al., 2009; Karlsson, 2012). På grund av det inkonsekventa bemötandet upplever barnet sällan lugn och ro, anknytningssystemet är ständigt påkopplat (Kanninen et al., 2009). Barnet utvecklar inte en trygg anknytning till omvårdnadspersonen och upplever bristande tillit till denne (Broberg et al., 2020).

2.3.3. En otrygg undvikande anknytning

Ett otryggt undvikande anknytningsmönster utvecklas då omvårdnadspersonen antingen bestraffat beteenden eller ej funnits tillgänglig (Kanninen et al., 2009). Barnet lär sig att själv hantera situationer som hen ej ska klara av. Barnet förväntar sig att inte få sina behov tillfredsställda och därmed lär de sig tidigt att inte söka hjälp, söka tröst eller uppvisa behov (Broberg et al., 2020). Barnet undviker att uttrycka känslor och påvisa behov (Kanninen et al., 2009).

2.3.4. Desorganiserad anknytning

Desorganiserad anknytning är mer ovanlig och kännetecknas av att barnet inte anknutit till personen på grund av rädsla (Broberg et al., 2020; Karlsson, 2012). Barnets känslomässiga utveckling hämmas (Broberg et al., 2020). Barnet har ett behov av skydd och tröst, men eftersom omvårdnadspersonen väckt rädsla hos barnet tillfredsställs inte barnets behov (Karlsson, 2012). Behovet av trygghet ökar, och därmed ökar även rädslan (Karlsson, 2012).

2.3.5. Anknytningens betydelse

En trygg anknytning fungerar som en skyddsfaktor som hjälper människan att handskas med senare upplevelser som är stressframkallande, medan en otrygg anknytning då handlar om motsvarande sårbarhetsfaktor (Wennerberg, 2010). Den trygga basen ger även möjlighet till utvecklandet av relationer till andra vuxna eller barn (Kanninen et al., 2009). Ökad trygghet ökar även chanserna till inläring hos barnet (Broberg et al., 2020). Det har visat sig att otrygga barn ofta får problem med lärandet (Riddersporre et al., 2016). Ett barn som inte knutit an, saknar nyfikenhet och blir istället lätt förskräckt och hen har svårigheter att lugna ner sig (Hart & Schwartz, 2010). Ainsworth konstaterade att trygga barn gråter mindre frekvent och utforskar omgivningen mer fritt (Bretherton, 1992). Karlsson (2012) beskriver att ett tryggt barn leker, utforskar sin omgivning, visar sina känslor och samspekar med andra. Paulus, Becker, Scheub och Köning (2016) analyserade sambandet mellan anknytningsmönster och tendensen att dela saker med andra barn. Studien visade att ju högre grad av trygg anknytning,

desto mer generösa var barnen kring att dela saker med andra. Enligt detta kan delande vara ett tecken på trygghet (Paulus et al., 2016).

Anknytningen är inte förutbestämd, utan kan förändras över tid (Broberg, 2019; Broberg et al., 2020). Faktorer som också påverkar anknytningen är barnets temperament och familjesituationen (Broberg et al., 2020). Anknytningsteorin bygger på principen att barn under sina första år knyter an till minst en person (Broberg, 2019; Sinkkonen, 2004). Detta betyder att en annan vuxen kan komplettera den otrygga anknytningen, och sätta grunden för en trygg anknytning (Broberg et al., 2020). Ett barn kan utveckla en trygg anknytning till en nära omvårdnadsperson och en otrygg anknytning till en annan (Broberg et al., 2020). Barnet mår bra av knyta an till flera vuxna (Sinkkonen, 2004). De barn som utvecklar en trygg anknytning till sina primära omvårdnadspersoner bibehåller ofta den inre tryggheten hela livet (Karlsson, 2012). En förklaring till detta är att om samspelet med omvårdnadspersonerna är tillfredsställande byggs hos barnet mycket stabila inre arbetsmodeller. Dessa ger även barnen mönster hur de ska relatera till andra individer och hur påfrestningar bör hanteras. Stabilitet hos de inre arbetsmodellerna påverkas av kontinuitet i uppväxtmiljön (Karlsson, 2012).

2.4. Egenvårdarmodellen

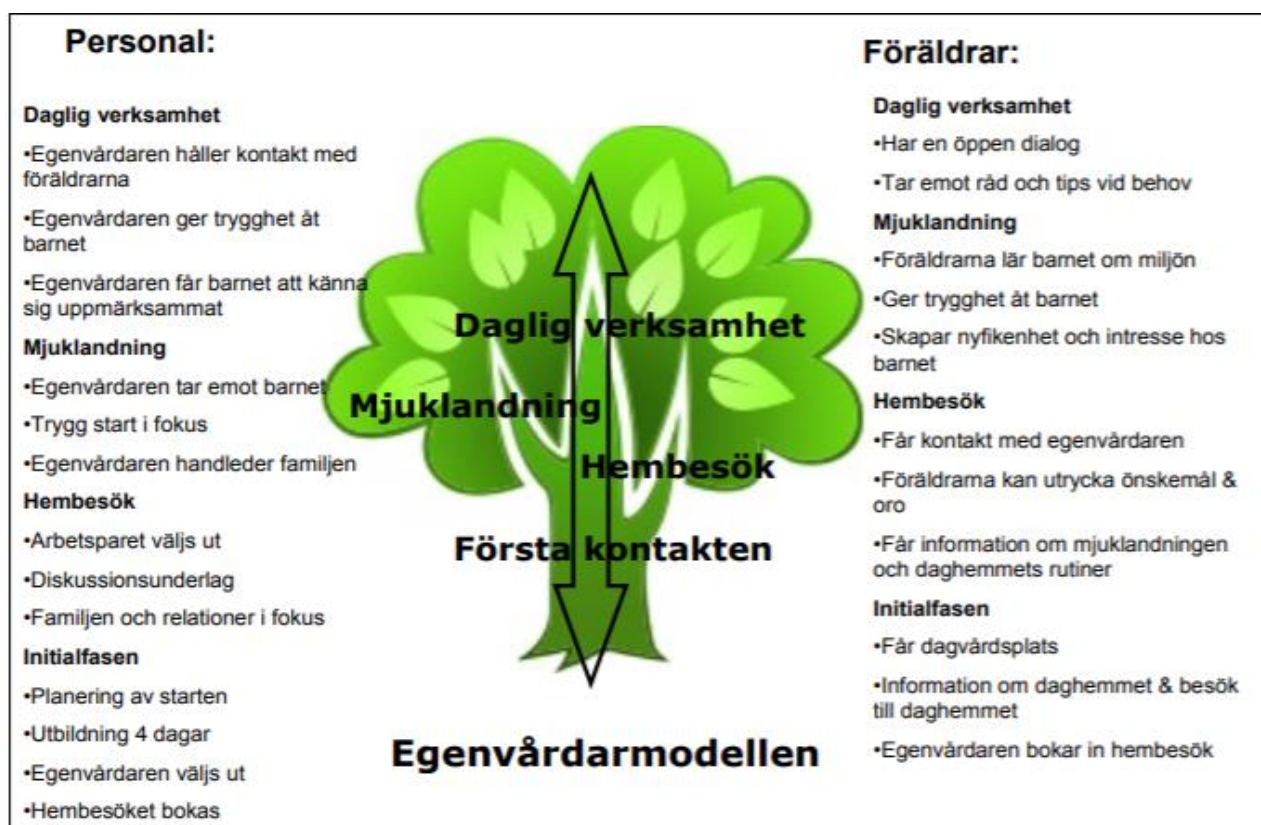
En inskolningsmodell som bygger på just anknytning är egenvårdarmodellen (Kanninen et al., 2009). Egenvårdarmodellen kommer ursprungligen från USA och kom till Finland under mitten av 1990-talet. Tarja Lund introducerade modellen i Finland och år 1996 implementerades egenvårdarmodellen i Esbo. Inom svenskspråkig dagvård startades först Tibitprojektet (Tidig identifikation av barn i riskzonen) år 2003 som sedan slogs ihop med projektet ”En trygg dagvårdsstart”. I och med dessa projekt implementerades egenvårdarmodellen även inom finlandssvenska småbarnspedagogiken. Grundidén var att genom en utarbetad metod kunna möta barnets individuella behov på ett bättre sätt än tidigare (Kanninen et al., 2009).

Egenvårdarmodellen bygger på just anknytning (Kanninen et al., 2009). Som tidigare nämnts handlar teorin om anknytning om samspelet mellan relation och omvårdnad. Omvårdnaden handlar om förmågan att möta barnets behov av trygghet och tröst (Kanninen et al., 2009; Söderströms, Julkunen & Backman, 2009). Inom anknytningsteorin framhävs det att en anknytningsperson inte behöver vara en vårdnadshavare, utan det kan även vara en nära släkting, en nära vuxen, eller pedagoger som träffar barnet regelbundet (Kanninen et al., 2009).

Målsättningen med egenvårdarmodellen är att bidra med en så trygg start som möjligt och tillgodose barnet med en fortsatt trygg daglig verksamhet inom småbarnspedagogik (Kanninen et al., 2009). En egenvårdare per barn utses som ansvarsperson och ska fungera som en bro mellan hemmet och småbarnspedagogen. Egenvårdarens uppgift är att på ett stödjande sätt sätta grunden för tryggheten när barnet inleder småbarnspedagogen. Egenvårdaren utvecklar en nära relation till barnet och vårdnadshavarna. Egenvårdaren känner till barnets behov och färdigheter och vet därför vad barnet behöver för att utvecklas. Egenvårdaren ska bilda en nära kontakt med vårdnadshavarna för att stödja dem under barnets utveckling (Kanninen et al., 2009). Arbetsmetoden kräver tid, engagemang och flexibilitet av både pedagoger och vårdnadshavare (Björkvik, 2021). Egenvårdarmodellen består av fyra faser: initialfasen, hembesöket, mjuklandningen och övergången till den dagliga verksamheten (Kanninen et al., 2009; Söderströms et al., 2009). Faserna illustreras i bilden nedan. Därefter beskrivs vardera fas, och eftersom hembesök och mjuklandning ligger till grund för undersökningen beskrivs de mer utförligt.

Figur 1.

Illustration av egenvårdarmodellen ur "Med Barnaögon Egenvårdarmodellen – ett verktyg till en trygg och trivsam dagvård" av Kanninen m.fl. (2009, s. 142).

2.4.1. Initialfas

Som tidigare nämnts utses en egenvårdare per barn (Söderströms et al., 2009). Detta sker före barnet i praktiken inleder småbarnspedagogiken (Söderströms et al., 2009). Målet under initialfasen är att påbörja ett samarbete med vårdnadshavarna. Egenvårdaren ger information om verksamheten och informerar om upplägget med egenvårdarmodellen (Kanninen et al., 2009). Redan här börjar samarbetet med vårdnadshavarna och samarbete har stor betydelse för barnets utveckling, välmående och trygghet (Rubinstein, Tallberg & Vallberg, 2017).

2.4.2. Hembesök

Därefter genomförs ett hembesök (Kanninen et al., 2009; Söderströms et al., 2009). Egenvårdaren träffar barnet och vårdnadshavarna i deras hem (Kanninen et al., 2009, Söderströms et al., 2009). Målet med hembesöket är att ge barnet bästa möjliga start inom småbarnspedagogiken och att egenvårdaren samtidigt kan bygga broar mellan hemmet och daghemmet (Kanninen et al., 2009). Grunden är att skapa en god kontakt med barnet och vårdnadshavarna så att en tillitsfull relation formas på ett professionellt sätt. Hembesöket handlar också om att få information om barnet i sin hemmiljö (Kanninen et al., 2009; Söderströms et al., 2009). Hembesöket är första steget för egenvårdare att lära känna barnet. Kort sammanfattat är grundtanken med hembesöket följande (Kanninen et al., 2009):

- Vid hembesök ges vårdnadshavarna ett tillfälle att berätta om sina förväntningar och vilka uppfostringsprinciper de innehar.
- Utgående från barnets bästa bör egenvårdaren bekanta sig med barnet i hans hemmiljö.
- Hembesöket ger stöd för det fortsatta samarbetet mellan vårdnadshavare och egenvårdare.

Hembesöket ger vårdnadshavarna möjlighet att berätta om sitt barn till en person som just är där för att lära känna barnet (Kanninen et al., 2009). Under hembesöket ges möjlighet till att bygga en tillitsfull relation till både barnet och vårdnadshavarna i deras hemmiljö. Samtidigt får egenvårdaren värdefull information om barnet och vilken fostringskultur som råder i hemmet. Det rekommenderas att hembesöket genomförs av två pedagoger, men i praktiken fungerar det inte alltid så. Helst bör hembesöket ske några dagar eller en/två veckor före mjuklandningen. Det är viktigt att egenvårdaren har ett öppet sinne inför hembesöket och

kommer ihåg att även visa intresse för nya seder och bruk (Kanninen et al., 2009).

En annan viktig uppgift för egenvårdaren är att kartlägga barnets individuella egenskaper (Kanninen et al., 2009; Söderströms et al., 2009). Det kan vara viktigt för vårdnadshavarna att i samråd med egenvårdaren få diskutera olika egenskaper och behov (Kanninen et al., 2009). Det kan ibland kännas som en lättnad för vårdnadshavarna att få kunskap om temperamentets betydelse för sömnrutmen eller bara hur man kan anpassa sig till nya situationer (Kanninen et al., 2009; Sinkkonen, 2020). Under hembesöket diskuterar vårdnadshavarna och egenvårdaren barnets olika intressen och behov (Kanninen et al., 2009). Dessa diskussioner kan ge värdefull information för det fortsatta samarbetet. Egenvårdaren får till exempel veta vilka leksaker som är favoritleksaker och vilka lekar barnet tycker om att leka och denna information kan egenvårdaren sedan relatera till under mjuklandningen för att närma sig barnet. Egenvårdaren kan även på samma sätt relatera till om vad de gjorde hemma hos barnet under hembesöket och hur hemmet såg ut (Kanninen et al., 2009).

2.4.3. Mjuklandning

Därefter följer mjuklandning (Kanninen et al., 2009; Söderströms et al., 2009). Mjuklandning kan även kallas för en inskolningsperiod. Konceptet mjuklandning är inget nytt utan det tankesättet har funnits med länge. Tidigare utgick man till exempelvis från att det är bra att vänja barnet vid separationen genom att se till att barnen fick erfara olika separationsupplevelser. Idag ser man annorlunda på detta och har fått förståelse för betydelsen av trygghetskänslan. Mjuklandningens mål är att barnet får en trygg start inom den nya verksamheten där barnet i lugn och ro får lära känna egenvårdaren och daghemmets miljö. Målet är också att utveckla ett samarbete med vårdnadshavarna och ge dem en inblick i verksamheten. Då barnet ser att vårdnadshavaren accepterar egenvårdaren och miljön, gör även barnet det (Kanninen et al., 2009; Söderströms et al., 2009). Egenvårdarens uppgift under mjuklandningen är också att iaktta hur vårdnadshavaren lugnar, tröstar, uppfostrar barnet, för att sedan använda sig av denna information i samspel med barnet (Kanninen et al., 2009). Kort sammanfattat är grundtanken med mjuklandningen följande (Kanninen et al., 2009):

- Mjuklandningen ger både barnet och vårdnadshavarna goda möjligheter att bekanta sig med den nya miljön och egenvårdaren.
- Mjuklandningen gör att separationen från vårdnadshavarna underlättas.

Hur länge en mjuklandning pågår varierar, det handlar vanligen om en till två veckor (Kanninen et al., 2009). Längden bedöms utifrån barnets behov och ålder. Barn under två år kan behöva en längre mjuklandning än barn över tre år. Oftast bestäms längden för mjuklandningen under hembesöket tillsammans med vårdnadshavarna. Under mjuklandningen börjar man stegvis förbereda barnet på separation från vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna är aktivt med vid daghemmet de första dagarna för att småningom börja lämna barnet korta stunder (Kanninen et al., 2009).

Mjuklandningen innebär korta dagar och korta separationer från vårdnadshavarna, så att barnet får erfara att pedagogen inger trygghet under upprepade tillfällen (Kanninen et al., 2009). Det är naturligt att barnet blir otryggt i samband med separation från vårdnadshavarna, därför börjar man förbereda barnet på separation redan under mjuklandningen. Under mjuklandningen är egenvårdare med barnet i princip hela tiden; äter tillsammans, vilar tillsammans och utforskar miljön tillsammans. Ett otryggt barn kan inte orientera sig i omvärlden eller ta in nya saker, därför är det viktigt att påbörja den stegvisa separationen först när barnet tydligt visar sig vara tryggt med egenvårdaren. Om barnet vet att hen kan vända sig till egenvårdaren blir separationen inte lika obehaglig (Kanninen et al., 2009).

Enligt Broberg m. fl (2012) är det självklart att ett barn har behov av att känna sig tryggt med endast en pedagog, för att sen småningom även knyta an till de övriga pedagogerna. Små barn har stort behov av nära känslomässiga relationer, särskilt i nya situationer och miljöer. Det poängteras även att det ur vårdnadshavarens synvinkel underlättar då de behöver ha endast en kontaktperson. Ifall vårdnadshavaren är trygg i situationen så blir också barnet tryggt (Broberg et al., 2012). Under mjuklandningen kan ett överföringsobjekt underlätta den stegvis separationen (Kanninen et al., 2009). Ett överföringsobjekt kan till exempel vara en leksak, ett kramdjur, en melodi, en bild eller en snuttefilt som inger trygghet eller påminner om vårdnadshavarna och därmed inger trygghet (Kanninen et al., 2009). När pedagogen lärt känna barnet ska hen delge informationen om barnet till de andra i teamet så att alla kan bemöta barnet på bästa möjliga sätt när barnet vill börja utforska sin omgivning i den dagliga verksamheten (Broberg et al., 2012). I slutet av mjuklandningen får barnet därför också bekanta sig med resten av pedagogerna och andra barn i mindre grupper (Kanninen et al., 2009).

2.4.4. Den dagliga verksamheten

Under mjuklandningen börjar barnet vara längre och längre dagar inom småbarnspedagogiken och därmed sker övergången till den dagliga verksamheten (Kanninen et al., 2009). Samarbetet

med vårdnadshavarna fortsätter och det är mycket viktigt att upprätthålla den goda kontakten med vårdnadshavarna (Kanninen et al., 2009; Rubinstein et al., 2017). Detta för att övergången ska blir så smidig som möjligt. Det är vanligt att vårdnadshavarna uttrycker synpunkter och frågor i den dagliga kontakten (Rubinstein et al., 2017). Därmed fortsätter vårdnadshavarna vara en viktig del av den dagliga verksamheten även om de ej fysiskt är på plats (Kanninen et al., 2009). Målet under övergången till den dagliga verksamheten är att barnet utvecklat en trygghet både i relation till daghemmet och till egenvårdaren (Kanninen et al., 2009). Målet är också att barnet accepterar de övriga pedagogerna och känner sig trygg i barngruppen. Egenvårdaren har fortsättningsvis det yttersta ansvaret över barnets trivsel och utveckling, vilket betyder att egenvårdaren fortsätter ta barnets behov i beaktande. Egenvårdaren blir barnets trygga bas i den dagliga verksamheten (Kanninen et al., 2009).

2.4.5. Egenvårdarens roll

Barnets behov är i fokus under hela egenvårdarmodellen, och ett välfungerande samarbete mellan pedagoger och vårdnadshavare är avgörande för barnets trygghet och välmående (Rubinstein et al., 2017). Som tidigare nämnts tar det tid att bygga en anknytningsrelation och därför ska hela inskolningen få ta tid (Orrenius, 2005). Broberg m.fl. (2012) undersökte sambandet mellan kvalitet på anknytning och inskolningens längd och studien visade att ju längre tid för inskolning, desto tryggare anknytning. För att öka chanserna till trygghet under inskolningen ska pedagogerna vara känslomässigt engagerade. Under inskolningen ska pedagogerna uppmuntra barnet och vara lyhörda för barnets behov. Eftersom en egenvårdare har fullt fokus på barnet i fråga, är förutsättningarna goda för ett lyhört bemötande av barnets behov (Broberg et al., 2012).

Egenvårdarens främsta uppgift är att kunna känna igen när något oroar barnet och ge barnet tröst (Kanninen et al., 2009). När egenvårdaren ger barnet tröst och närhet fungerar egenvårdaren som en trygg hamn dit barnet kan komma då hen behöver närhet och beskydd. Barnet återvänder till leken efter att ha blivit tröstad av egenvårdaren. Egenvårdaren ska finnas i bakgrunden och låta barnet självständigt delta i lek och utforska omgivningen. Om den vuxne inte finns inom räckhåll eller annars inte är tillräckligt närvarande stannar barnets lek av och blir osammanhängande (Kanninen et al., 2009).

En egenvårdare bör kunna känna igen barnets känslor och upplevelser på ett genuint och sensitivt sätt (Kanninen et al., 2009). Egenvårdaren kan se barnets känslor i leken genom att iaktta barnets ansiktsuttryck, kroppsspråk och rörelser samt tonfall. Egenvårdaren är den

som fungerar som förebild och i vardagssituationer visar på olika känslotillstånd. Egenvårdaren benämner dessa känslor vilket gör att barnet sedan kan relatera till egna känslor och uttryck. En stor tillgång för barnet är en egenvårdare som respekterar hens känslor, som uppmuntrar alla känslor och benämner dem tillsammans med barnet (Kanninen et al., 2009).

I en känslös situation kan det vara till hjälp att egenvårdaren går ner på barnets nivå rent fysiskt, som till exempel att böja sig ner eller sätta sig ner (Kanninen et al., 2009). Oftast räcker det med att empatiskt lyssna på barnet och att undvika fördömande och kritiserande förhållningssätt gentemot barnet (Broberg et al, 2012, Kanninen et al., 2009). Det är viktigt att inte försöka bortförklara barnets känslor utan låta barnet känna sig respekterad och accepterad (Sinkkonen, 2020). Ett bra sätt att stöda barnet känslomässigt är genom att hjälpa hen att hitta lösningar i olika konfliktsituationer som uppstår under dagen (Sinkkonen, 2020). Egenvårdaren ger barnet åldersrelevant vägledning till hur hen ska agera. Vägledning kan delas in i olika skeden (Kanninen et al., 2009):

- Hjälpa barnet att känna igen sina egna känslor vid starka känslouttryck och ge förklaring till varför icke önskvärda beteenden inte är accepterade även om känslorna är respekterade.
- Fundera med barnet på vilka beteenden som är acceptabla.
- Hjälpa barnet att hitta olika lösningar själv.
- Utvärdera de tänkbara olika lösningarna.
- Stödja barnet i att välja det bästa tänkbara alternativet.

Egenvårdarkonceptet med hembesök och mjuklandning anses vara grunden för barngruppens trivselsatmosfär, likaså en konsekvent och åldersrelevant vägledning av både emotionella och sociala färdigheter behöver säkras för inläringen av livsviktiga färdigheter (Kanninen et al., 2009). Samarbetet mellan pedagoger och vårdnadshavare är genomgående av betydelse och pedagogerna behöver vara lyhörda även gentemot vårdnadshavarna (Rubinstein et al., 2017).

3. Metod

Nedan beskrivs den valda forskningsansatsen, datainsamlingsmetoden, urval och avgränsningar, genomförande och analysmetod. Därefter beskrivs även tillförlitlighet och etiska aspekter.

3.1. Forskningsansats

Utifrån syfte att undersöka hur pedagoger beskriver upplevelsen av hembesök och mjuklandning valdes kvalitativ metod. Enligt Trost (2005) ska kvalitativ metod tillämpas då intresset är att ta reda på människors egna uppfattningar och erfarenheter av något fenomen, vilket är fallet i denna avhandling. Forskningsansatsen som tillämpas i avhandlingen är fenomenologi. Fenomenologisk ansats är en tolkningsteori som vill beskriva och redogöra, snarare än att analysera eller förklara (Jacobsson & Skansholm, 2019; Kvale & Brinkmann, 2014). Eftersom avhandlingen avser undersöka pedagogernas beskrivning, bedöms fenomenologi vara en lämplig ansats. Fenomenologi används när man vill ge informanten möjlighet att reflektera, fundera och uttrycka sig (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). Dessa aspekter lämpar sig väl i relation till avhandlingens syfte, då avhandlingen undersöker fenomen utifrån pedagogernas beskrivningar. Pedagogerna får möjlighet att uttrycka deras upplevelse av hembesök och mjuklandning, vilket är grunden till analysen i denna avhandling.

Fenomenologi utgår ifrån att människan är aktiv och ser verkligheten som en utgångspunkt i tidigare erfarenheter (Jacobsson & Skansholm, 2019). Med fenomenologi som forskningsansats undersöks människors upplevelser och erfarenheter kring ett visst fenomen (Jacobsson & Skansholm, 2019; Wojnar, & Swanson, 2007). Fenomenologi som forskningsansats tillämpas därmed med fördel i avhandlingen utifrån att pedagogernas beskrivning av upplevelse är i fokus. Pedagogernas beskrivna upplevelse bygger på tidigare erfarenhet, och eftersom man utgår ifrån pedagogernas upplevelser får avhandlingen ett kvalitativt djup. Fenomenologi handlar om att göra människor delaktiga i varandras tankar och uppfattningar och används därför när man vill se variationen kring hur personer uppfattar ett visst fenomen (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003), vilket är fallet i denna avhandling. Fenomenologi som ansats syftar till att skapa förståelse för individers erfarenheter och upplevelser (Wojnar & Swanson, 2007) och vid användning av en fenomenologisk

forskningsansats vill forskaren förstå sociala fenomen ur informanternas egna perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2009). Hur informanterna uppfattar och beskriver olika fenomen undersöks (Kvale & Brinkmann, 2009), som i detta fall är pedagogernas uppfattning av betydelsen av hembesök och mjuklandning.

3.2. Datainsamlingsmetod

Utifrån syftet att undersöka hur pedagogerna beskriver hembesökets och mjuklandningens betydelse valdes intervju som metod. Intervju används när man vill undersöka erfarenheter och få ökad förståelse av individers uppfattningar (Trost, 2005), vilket jag i avhandlingen ämnar göra med fokus på pedagogernas beskrivning. Intervjuer ger en djupare förståelse för människors erfarenheter, upplevelser, tankar och känslor (Jacobsson & Skansholm, 2019; Kvale & Brinkmann, 2014; Trost, 2005). Intervju som metod används när man vill öka förståelse kring vår sociala verklighet (Trost, 2005). Intervju ger information om hur informanterna erfar ett visst fenomen (Jacobsson & Skansholm, 2019), och därmed bedöms intervju som metod vara lämpligt i denna avhandling.

Inledningsvis formulerades intervjuguiden, se Bilaga 1, utifrån beskrivna forskningsfrågor. Enligt Jacobsson och Skansholm (2019) och Trost (2005) är det av vikt att intervjuguiden formuleras just utifrån forskningsfrågorna. Intervjuguiden ska fungera som intervjuarens redskap under intervjun (Back & Berterö, 2015; Jacobsson & Skansholm, 2019;), vilket den gjorde i intervjun. Enligt Trost (2005) ska intervjun vara välplanerad, men avslappnad. Utifrån detta valdes semistrukturerad intervju som metod, då strukturen då finns men samtidigt får intervjuaren följa intervjupersonen lite mer fritt och avslappnat. Intervjuguiden gjordes därmed semistrukturerad, vilket betyder att guiden formuleras på förhand, men binder inte intervjuaren till en rigid struktur (Jacobsson & Skansholm, 2019; Trost, 2005). Samma frågor ställdes till respektive informant och mestadels i samma ordningsföljd som till övriga informanter. Semistrukturerad intervju innebär att intervjuguiden inte är lika avgränsande som vid en strukturerad intervju, och vid behov kan ordningsföljd på frågorna variera (Jacobsson & Skansholm, 2019). Enligt semistrukturerad intervju, får intervjuaren även ställa följdfrågor vid behov (Jacobsson & Skansholm, 2019; Trost, 2005), vilket gjordes under intervjutillfällena. Enligt Jacobsson och Skansholm (2019) kan följdfrågor vara uppföljningsfrågor, preciserande frågor eller tolkande frågor. Samtliga typer av följdfrågor användes i intervjuerna, detta för att få så utvecklande svar som möjligt.

Intervjuaren har som mål att skapa meningsfulla dialoger och ge tillräckligt med tid för informanten att uttrycka sig. Intervjufrågorna var av kvalitativ karaktär, vilket ökade möjligheten att fånga informanternas subjektiva beskrivningar och uppfattningar (Back & Berterö, 2015; Kvale & Brinkmann, 2014; Trost, 2005;), vilket var syftet i intervjuerna.

I inledningen av den semistrukturerade intervjun beskrevs syftet och informanterna hade möjlighet att ställa frågor. Detta kallas för orientering, vilket innebär att situationen ska definieras för informanten i fråga (Kvale & Brinkmann, 2014). Jacobsson och Skansholm (2019) även fram vikten av att ställa bakgrundsfrågor före man börjar med de utförligare intervjufrågorna, detta för att ge möjlighet till en avslappnad och gynnsam atmosfär. I den semistrukturerade intervjun fanns bakgrundsfrågor om exempelvis vad pedagogen har för utbildning, hur länge pedagogen arbetat inom småbarnspedagogiken, hur länge pedagogen arbetat utifrån egenvårdarmodellen och hur enheten arbetat utifrån egenvårdarmodellen.

3.3. Urval och avgränsningar

Informanterna är pedagoger inom småbarnspedagogik som arbetat med egenvårdarmodellen i minst ett halvt år. Detta var ett krav för att säkerställa att de hunnit få erfarenhet av egenvårdarmodellen som arbetsmetod. Krav för deltagande var även att enheten följer egenvårdarmodellens fyra faser, för att säkerställa att informanterna har erfarenhet av hembesök och mjuklandning. Deltagarna valdes från olika enheter inom småbarnspedagogik som arbetar med egenvårdarmodellen inom Svenskfinland. Undertecknad besökte kommuners hemsidor för att få information om vilka kommuner som arbetar enligt egenvårdarmodellen. Bland dessa valdes kommuner slumpmässigt ut och enhetscheferna kontaktades via e-post. Enhetscheferna förmedlade därefter förfrågan om deltagande vidare till pedagogerna. Informanterna var 8 stycken, från sex olika enheter inom Svenskfinland. Enligt Trost (2005) beror antalet informanter på forskningens syfte och undersökningens omfattning. I denna undersökning bedömdes cirka 8 stycken informanter vara lämpligt. Samtliga informanter hade arbetat utifrån egenvårdarmodellen i 0,5–10 års tid.

3.4. Genomförande

Först och främst gjordes en forskningsplan som skickades ut till utvalda kommuner inom Svenskfinland. När kommunen godkänt forskningsplanen gav enhetschefer kontaktuppgifter

till pedagoger som arbetar utifrån egenvårdarmodellen. Efter att respektive informant samtyckt till deltagande bokades intervjutillfället in. Innan intervjutillfällena testades intervjuguiden på ett få antal test-informanter för att säkerställa att intervjufrågorna var lämpliga och förståeliga. Detta görs med fördel med ett begränsat antal test-informanter som ger kvalitativ feedback på intervjufrågorna (Jacobsson & Skansholm, 2019; Lantz, 2013). Detta är även ett tillfälle för intervjuaren att öva på rollen som intervjuare (Jacobsson & Skansholm, 2019). Den semistrukturerade intervjun skickades ut till deltagarna före intervjutillfället. Deltagarna fick därmed möjlighet att tänka igenom frågorna på förhand.

Intervjuerna skedde digitalt och spelades in. När insamlingen av data sker digitalt är det viktigt att både intervjuaren och informanterna är bekväma med tekniken (Jacobsson & Skansholm, 2019). Därför informerades informanterna före intervjutillfället om att intervjun sker digitalt. Det vanligaste är att intervjuer spelas in, just för att intervjuaren ska kunna fokusera på informanternas uttalanden i stunden och dels för att kunna gå igenom informantens svar flera gånger efteråt (Jacobsson & Skansholm, 2019). Tillräckligt med tid avsattes, eftersom det är viktigt att informanten har möjlighet till eftertanke och reflektion (Lantz, 2013). Intervjuernas längd varierade från 21 minuter till 43 minuter. Inspelningarna sparades fram till att avhandlingen var färdigställd och raderades därefter.

3.5. Databearbetning och analysmetod

Analysmetoden som valdes är tematisk analys och avhandlingen är baserad på Braun och Clarkes tematiska analysmodell (2006). Tematisk analys används ofta när man vill identifiera, analysera och framföra teman i ett insamlat data (Braun & Clarke, 2006), vilket är syftet i denna avhandling. Eftersom avhandlingen avser undersöka pedagogernas beskrivningar är återkommande teman av intresse. Tematisk analys som analysmetod i denna avhandling passar även väl i relation till fenomenologi eftersom syftet är att beskriva vad som identifierats i pedagogernas uttalanden och beskrivningar. Genom tematisk analys får forskaren kvalitativa synvinklar på identifierade teman (Braun & Clarke, 2006). Forskaren kodar material för att hitta åt teman som är av intresse för formulerat syfte. Braun och Clarke (2006) har utarbetat sex delsteg i tematisk analys, och denna modell ligger till grund för analysen i denna avhandling. Det är av vikt att följa dessa steg, för att nå tillförlitlighet i resultatet. Nedan beskrivs de sex delstegen (Braun & Clarke, 2006):

1. Forskaren bekantar sig med materialet genom att läsa igenom det insamlade data, exempelvis transkriberingarna.
2. Forskaren kodar materialet, vilket innebär att urskilja intressanta nyckelord i data.
3. Därefter ser forskaren över de identifierade koderna för att hitta gemensamma teman i materialet.
4. Sedan granskas dessa teman utifrån syfte och forskningsfrågor.
5. I det femte steget namnges de identifierade teman som framkommit i analysprocessen.
6. Slutligen presenteras dessa teman i relation till teori och tidigare forskning.

Till en början lyssnade jag på inspelningarna, transkriberade intervjuerna och läste igenom transkriberingarna några gånger, för att få en helhetsbild av utgångsläget. När jag läste igenom transkriberingarna tog jag fasta på citat som berörde respektive forskningsfråga. Därefter utfördes kodningen, jag ringade in citat och nyckelord i citaten. Därefter grupperade jag dessa koder och sammanställde teman. Jag omformulerade de identifierade teman och slog dem samman och dessa resulterade i huvudteman och underteman. Namnen för de slutgiltiga teman fastställdes. Denna process exemplifieras i tabellen nedan.

Tabell 1.

Nedan presenteras hur citat kodades för att sedan resultera i temat "trygg miljö".

Citat	Koder
"Det viktigaste är att man möts i barnets trygga miljö" (Erik)	Trygga miljö
"...och det viktigaste tror jag är att vi just möts i barnets trygga hemmiljö" (Maria)	Trygga hemmiljö
"Jag tänker främst att barnet kanske vågar skapa kontakt då det är i sin trygga hemmiljö med sina föräldrar..." (Maria)	Trygga hemmiljö
"Att jag får träffa barnet i hens hemmiljö..." (Kim)	Hemmiljö
"...i barnets egna hem där det är tryggt."	Tryggt hem

(Raija)	
”...i och med att det sker i barnets egen miljö där barnet redan är tryggt” (Raija)	Egen trygg miljö
“Första kontakten är så viktig och i och med att det sker i barnets egen miljö där barnet redan är tryggt” (Bahir)	Egen trygg miljö
“...att man får träffa barnet i barnets hemmiljö till först.” (Theo)	Hemmiljö

Enligt exemplet ovan kodades citat och teman slogs samman. Övergripande teman formulerades och ställdes mot syfte och forskningsfråga. Den tematiska analysen resulterade i 4 huvudteman och tillhörande underteman. Två huvudteman gäller första forskningsfrågan och två huvudteman gäller andra forskningsfrågan. Under resultatdelen analyseras dessa huvudteman och dess underteman i relation till teori och tidigare forskning.

Tabell 2.

Under respektive forskningsfråga listas de slutgiltiga huvudteman och underteman som framkommit efter genomförd tematisk analys.

Forskningsfråga 1: Betydelse av hembesök	Forskningsfråga 2: Betydelse av mjuklandning
Trygg miljö -Känt ansikte -Barnets takt	Kvalitetstid -Stegvis separation
Samarbete -Inledande samspel mellan barn och pedagog -Pedagogens roll under hembesöket	Barnets interaktion -Små grupper -Pedagogens roll under mjuklandningen

3.6. Tillförlitlighet

I en kvalitativ studie ska validitet och reliabilitet tas i beaktande, både i planeringen av undersökningen, när undersökningen genomförs och under den efterföljande bearbetningen och analysen (Jacobsson & Skansholm, 2019). Vid en kvalitativ undersökning ska metoden och analysen präglas av transparens, för att läsaren ska kunna göra sin egen bedömning av studiens validitet och reliabilitet. Detta för att öka tillförlitlighet och trovärdighet. Transparens betyder att val av metod, genomförandet och analysen ska vara lätt att följa och läsaren ska kunna förstå forskarens val och resultat (Jacobsson & Skansholm, 2019).

Avhandlingens beskrivning av val av intervju som metod, genomförandet och val av informanter ger läsaren transparens kring insamlingen av materialet. Intervjuguiden (Bilaga 1) ger bild av hur intervjun genomförts. Att ha intervjufrågorna som bilaga ökar transparensen (Trost, 2005). Genom att göra upp en intervjuguide före intervjutillfället genomförs ett grundarbete som är viktigt vad gäller tillförlitligheten (Lantz, 2013). Testintervjuerna som genomförs före intervjutillfället ger en ökad förståelse för intervjuaren hur hen påverkas och hur hen påverkar intervjun i fråga. Även detta ökar tillförlitligheten (Lantz, 2013). Enligt Trost (2005) ökar tillförlitligheten i en kvalitativ undersökning om intervjuaren ställer samma huvudfrågor till respektive informant, vilket gjordes i samband med den semistrukturerade intervjun. Genom att ha öppna frågor, snarare än slutna frågor ökar möjligheten till tillförlitligt resultat eftersom intervjuaren inte direkt styr informanten (Kvale & Brinkmann, 2014). Intervjuguiden består därför av öppna frågor. Ett ökat antal informanter ger ökad grad av generaliserbarhet (Kvale & Brinkmann, 2014). I mån av denna avhandling bedöms 8 informanter vara lämpligt. För att öka generaliserbarheten har informanter valts från olika orter i Svenskfinland. Detta för att få olika perspektiv av informanternas beskrivningar av upplevelserna vad gäller hembesök och mjuklandning.

Att transkribera intervjuerna ordagrant är en grund för reliabilitet (Back & Berterö, 2015; Kvale & Brinkmann, 2014), vilket gjordes före analysprocessen. Analysmetoden beskrivs ovan och i de presenterade tabellerna (Tabell 1 och Tabell 2) kan läsaren få förståelse för kodningsprocessen och även se en sammanställning över de slutgiltiga teman som identifierats. I resultatdelen lyfts informanternas uttalanden och därmed kan läsaren få en förståelse av vad som ligger till grund för analysen, vilket ökar trovärdigheten i analysen. Braun och Clarke (2006) poängterar att forskaren även behöver reflektera över vad som räknas som ett tema. I analysen identifierades teman utifrån återkommande koder som genererade samma aspekter. Teman ställdes även mot varandra och gentemot syftet för att säkerställa relevans för

avhandlingen. För att få användbart resultat bör forskaren ha god kunskap om ämnet i fråga och även kring intervju och analys som metod (Lantz, 2013). Med hjälp av handledare under processens gång, har kunskapsutbytet lett till fördjupad analys och resultat.

Det är även viktigt att se sin roll som forskare i en kvalitativ studie (Jacobsson & Skansholm, 2019; Kvale & Brinkmann, 2014). Forskarens roll har en avgörande roll för tillförlitligheten och med det i beaktande ska resultaten vara så korrekta som möjligt utifrån undersökningens syfte och analys (Kvale & Brinkmann, 2014). Min roll som forskare diskuteras mer utförligt i det avslutande kapitlet Diskussion. En annan aspekt som är viktig att ta i beaktande är möjligheten till generaliserbarhet (Lantz, 2013). Eftersom kvalitativa analyser ofta grundas på ett mindre antal intervjuer behöver forskaren diskutera generaliserbarheten och ej dra för stora slutsatser (Lantz, 2013). Detta diskuteras under kapitlet Diskussion.

3.7. Etiska aspekter

Som tidigare nämnts, skickades anhållan om forskningslov till berörda kommuner. Forskningslovet ligger till grund för tillåtelse att använda information som framkommer i intervjuerna i undersökningens syfte. Det finns fyra etiska huvudkrav som gäller vid forskning överlag; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Jacobsson & Skansholm, 2019; Kvale & Brinkmann, 2014). Hur dessa tagits i beaktande beskrivs nedan.

Det första huvudkravet är informationskravet (Jacobsson & Skansholm, 2019). Informationskravet innebär att forskaren är skyldig att informera de berörda parterna om syftet med undersökningen (Jacobsson & Skansholm, 2019). I och med anhållan om forskningslov blev kommunerna och enhetscheferna informerade om syftet. Forskningsplanen bifogades med forskningslovet. Informanterna fick skriftlig och muntlig information om undersökningens syfte före intervjuerna genomfördes.

Det andra kravet är samtyckeskravet, vilket innebär att de som deltar i undersökningen själva ska få avgöra om de vill delta och om de under studiens gång vill avbryta sitt deltagande (Jacobsson & Skansholm, 2019). Ett intervjutillfälle kan ses som ojämnt, då intervjuaren besitter intervjuguiden och kunskap inom ämnet, och informanten ska följa intervjuaren (Lantz, 2013). Dock är intervjun alltid frivillig och därmed är detta inte ett etiskt problem (Lantz, 2013). I och med den skriftliga och muntliga informationen informerades informanterna om att deltagande är frivilligt och att de kan avbryta sin medverkan när som helst utan negativa

konsekvenser. Informanterna informerades om att samtycke till deltagande även innefattade samtycke till att intervjun spelades in.

Det tredje kravet är konfidentialitetskravet, vilket innebär att forskaren ska göra allt som är möjligt för att deltagare inte ska kunna identifieras (Jacobsson & Skansholm, 2019). Det betyder att informanterna har rätt till skyddande av sin privata integritet (Kvale & Brinkmann, 2014; Trost, 2005). Personuppgifter och material förvarades på ett säkert sätt och uppgifter som skulle kunna röja en informants identitet aidentifierades, exempelvis personuppgifter och dialekt. Talspråk är enligt Trost (2005) en aspekt som annars kan röja informantens identitet. Efter att avhandlingen godkändes raderas de inspelade intervjuerna och transkriberingarna.

Det fjärde och sista kravet är nyttjandekravet och det handlar om att information som samlats in endast får användas för forskningsändamålet (Jacobsson & Skansholm, 2019). Enligt Kvale och Brinkmann (2014) behöver forskaren ständigt bedöma konsekvenser av den kvalitativ studie. Det handlar om att bedöma risken att informanterna tar skada av deltagandet i studien (Kvale & Brinkmann, 2014). Det godkända forskningslovet och den godkända forskningsplanen ligger till grund för detta.

4. Resultat

Nedan presenteras de teman som identifierats genom den tematiska analysen. Huvudteman som framkom utifrån syftet var trygg miljö, samarbete, kvalitetstid och barnets interaktion. Huvudteman följd av underteman beskrivs relaterat till respektive forskningsfråga. Teman påvisas genom exempel på citat och därefter följer analys av det presenterade temat i relation till tidigare forskning. Se kodningsmall för sammanställning av teman (Tabell 2, under kapitel Metod).

4.1. Betydelsen av hembesök inom småbarnspedagogiken

Nedan redovisas återkommande huvudteman och underteman gällande första forskningsfrågan "Hur beskriver pedagogerna betydelsen av hembesök inom småbarnspedagogiken?".

4.1.1. Trygg miljö

Informanterna var eniga om att att träffas i barnets trygga miljö har betydelse för småbarnspedagogiken. Informanterna framhävde vikten av att träffas i barnets hemmiljö, träffa barnet tillsammans med vårdnadshavarna och redan där påbörja en relation med barnet i fråga. Exempel på detta påvisas i citatet nedan:

"Det viktigaste är att man möts i barnets trygga miljö. Jag tänker också att eftersom föräldrarna accepterade mig i deras hemmiljö så gör även barnet lättare det, det kanske skulle vara svårare om barnet träffade mig som obekant i en också obekant miljö".
(Erik)

Informanterna beskrev att hembesöket leder till att en relation med barnet skapas under kort tid, vilket syns i följande citat:

"Jag tänker att det ger en trygg start både för barnet och för vårdnadshavarna. Man får snabbt en relation till både barnet och vårdnadshavarna, och det viktigaste tror jag är att vi just möts i barnets trygga hemmiljö. Jag tänker främst att barnet kanske vågar skapa kontakt då det är i sin trygga hemmiljö med sina föräldrar istället för att bli direkt

inskickad i en ny miljö med nya människor och på det sättet samtidigt lära känna också mig som egenvårdare.” (Maria)

Informanterna var genomgående positivt inställda till att träffas i barnets hemmiljö.

”Första kontakten är så viktig och i och med att det sker i barnets egen miljö där barnet redan är tryggt. Jag har endast positiva upplevelser av hembesöken. Att just få den här första kontakten, se miljön, leka med barnet och så, det är viktigt för relationen. Det är grunden för en god start.” (Bahir)

Som tidigare nämnts betonas en trygg miljö inom småbarnspedagogiken i *Lagen om småbarnspedagogik* (§ 540/2018) och i *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* (2018). Informanterna lyfter fram betydelsen av att träffas i hemmiljön före starten inom småbarnspedagogiken, för att sedan bygga på denna upplevelse av en trygg miljö. Trygga relationer är grunden för en trygg miljö (Kanninen et al., 2009) och enligt informanterna ges möjlighet till att bygga en tillitsfull relation till både barnet och vårdnadshavarna i deras trygga hemmiljö under hembesöket. En trygg relation uppstår då barnet är i en förutsägbar värld (Orrenius, 2005; Sinkkonen, 2020) och som informanterna säger ger den trygga hemmiljön en bra grund för fortsatt relation och anknytning. Barnet är i sin vardagliga, förutsägbara, miljö och därmed ges det möjlighet till relationsskapande i ett tidigt skede. Informanterna betonar även vikten av att vårdnadshavarna är med, vilket ger barnet en upplevelse av viss förutsägbarhet och trygghet. Hembesöket blir starten för relationsskapandet, för som Hart och Schwartz (2010) beskriver, barn har ett behov av att skapa anknytning till andra människor och vid goda förutsättningar börjar barnet redan här knyta an till pedagogen.

4.1.1.1. Känt ansikte. Ett annat identifierat undertema till trygg miljö var det faktum att egenvårdaren blir ett känt ansikte för barnet redan under hembesöket. Informanterna beskriver att detta har betydelse för den fortsatta starten inom småbarnspedagogiken. Informanterna betonade vikten av att barnet endast behöver fokusera på en pedagog. Detta beskrivs exempelvis i följande citat:

”Barnet får ett känt ansikte inför dagisstarten, och så tänker jag att barnet har lättare att skapa kontakt när det endast är en person som det behöver fokusera på. Jag tänker att man snabbare får en relation till barnet då barnet bara har fokus på mig och då det inte

finns en massa andra nya vuxna i närheten. I och med hembesöket så förbereder föräldrarna barnet på att det är just mig barnet kommer att träffa när det blir dags för dagisstart, vilket jag också tänker gynnar vår relation, de prata om mig och så.” (Erik)

Pedagogen blir igenkännbar redan före barnet kommer till daghemmet. Flera informanter konstaterade att det även är av vikt att man senare inom småbarnspedagogiken kan relatera till något gemensamt som man upplevt under hembesöket. Detta framkommer i följande citat:

”Jag tänker att det viktigaste är att barnet har sett mig i sitt eget hem och sen när det kommer till dagis så känner hen igen mig. Barnet kanske tänker att, ja det var ju den här personen som var hemma hos oss, och verkar det som att föräldrar acceptera mig så gör även barnet det. Sedan är det också bra att man kan prata om något som man gemensamt upplevt, exempelvis den röda traktorn eller gråtande dockan som barnet hade hemma i sitt rum. Man kan relatera till något gemensamt.” (Hanna)

Som Kanninen m.fl. (2009) beskriver är målet med besöket att bygga broar mellan hemmet och småbarnspedagogiken. Informanterna presenterar just detta, att hembesöket fungerar som en bro mellan hemmet och småbarnspedagogiken i och med att egenvårdaren blir ett känt ansikte för barnet. När barnet väl kommer till den nya miljön känner barnet igen pedagogen och pedagogen och barnet kan relatera till hembesöket som nyss gjordes. Detta inger trygghet hos barnet. Egenvårdaren kan relatera till vad de gjorde hemma hos barnet under hembesöket och hur hemmet såg ut (Kanninen et al., 2009), vilket informanterna beskriver som betydelsefullt.

Barn har ett behov av att känna sig trygga med en pedagog, för att sen småningom även knyta an till de övriga pedagogerna (Broberg et al., 2012). För många ansvariga pedagoger kan skapa otrygghet för barnet, därmed är en eller ett fåtal utvalda ansvarspedagoger att föredra (Kihlbom et al., 2009). Som informanterna är inne på, underlättar det att egenvårdaren blir barnets första kontakt inom småbarnspedagogiken. I och med att egenvårdaren är ett känt ansikte för barnet kan anknytningen till denne underlättas och även relationerna till de övriga pedagogerna efter en tid. Barn behöver utveckla en trygg relation till en vuxen före hen presenteras för en okänd situation (Bretherton, 1992), och som informanterna är inne på är hembesöket av vikt i detta fall.

4.1.1.2. Barnets takt. Ett annat undertema var att informanterna framhävde betydelsen av att ta hembesöket i barnets takt. Både vad gäller att närma sig barnet i barnets takt under hembesöket och även att ge hembesöket den tid det kräver.

”Jag väntar på att barnet tar kontakt med mig istället för att jag rusar på barnet, jag väntar att barnet vågar komma till mig. Sen behöver hembesöket få ta den tid det kräver. Det är inget som man ska skynda igenom.” (Maria)

Informanterna gav flera exempel på hur de agerade utifrån tanken om att ta hembesöket i barnets takt:

”Jag är lugn, närmar mig barnet stegvis och i barnets egen takt.” (Kim)

”Jag tar det i barnets takt, stegvis. Jag respekterar barnet, tar hjälp av föräldrarna vid behov. Om barnet reagerar kanske jag backar lite.” (Bahir)

Som tidigare nämnts påverkar inskolningens längd och kvalitet utvecklingen av relation och anknytning (Broberg et al., 2020). Som informanterna beskriver är det av betydelse att hembesöket sker i barnets takt, för att göra det så tryggt som möjligt. Egenvårdarmodellen underlättar att inskolningen sker i barnets takt då det sker stegvis, exempelvis genom hembesök som en fas. Orrenius (2005) lyfter fram vikten av tidsaspekten. Det tar tid att bygga en tillitsfull relation och det är inget som man ska påskynda hos barnet (Orrenius, 2005). Informanterna beskriver exempelvis att de väntar på att barnet tar initiativ till kontakt och respekterar barnet. Som beskrivits ska inskolningen ske stegvis, eftersom det tar tid för barnet att bli tryggt i en ny tillvaro (Kihlbom et al., 2009). Pedagoger bör därför ta detta i beaktande, dvs. att det tar tid för barnet att anpassa sig till något nytt (Kihlbom et al., 2009; Orrenius, 2005; Sinkkonen, 2020). Som informanterna beskriver, kan man fysiskt behöva anpassa hur man bemöter barnet, exempelvis vänta på att barnet närmar sig en. Sinkkonen (2020) framhäver att det är viktigt att barnet träffar pedagogerna före starten, även om det kräver tid. Att knyta an till nya personer kräver mycket tid och engagemang (Broberg et al., 2012). Sammanfattningsvis påvisar både informanterna och tidigare teori vikten av tidsaspekten.

4.1.2. Samarbete

Informanterna beskrev samarbetet med vårdnadshavarna som en viktig aspekt av hembesöket och blev därav ett huvudtema. Samarbetet handlar exempelvis om att vårdnadshavarna delar med sig av information om barnet som pedagogen får ta del av under hembesöket och att pedagogerna gör vårdnadshavarna delaktiga i inskolningen. Exempel på informanternas citat presenteras nedan:

”Både för att man får ett samarbete med föräldrarna väldigt tidigt. Jag tänker att hembesöket inger en trygghet även för föräldrarna. Sen använder jag också föräldrarna som en källa till vad tycker barnet om och inte och så vidare.” (Erik)

”Jag får också samtidigt mycket viktig information av föräldrarna till exempel om barnets egenskaper, vad barnet tycker om att leka med. Det läggs också en bra grund för samarbetet med vårdnadshavarna.” (Maria)

Pedagogerna beskrev även att det faktum att vårdnadshavarna ställer frågor och får information om egenvårdarmodellen och verksamheten under hembesöket inger samarbete.

”Vårdnadshavarna ställer frågor och funderingar om dagisstarten, så det handlar också om att lyssna på dem och svara på deras frågor.” (Raija)

Under hembesöket påbörjas ett samarbete mellan egenvårdaren och vårdnadshavarna, och som Kanninen m.fl. (2009) är inne på, ger hembesöket stöd för det fortsatta samarbetet inom småbarnspedagogiken. Samarbetet har stor betydelse för barnets utveckling, välmående och trygghet (Rubinstein et al., 2017). Flera av informanterna betonade vikten av samarbetet med vårdnadshavarna och lyfte fram det faktum att hembesöket blir en bra grund för det framtida samarbete. Vid hembesöket ges vårdnadshavarna tillfälle att berätta om sina förväntningar och vilka uppfostringsprinciper de har (Kanninen et al., 2009). Egenvårdaren får information om barnet i dess hemmiljö (Kanninen et al., 2009; Söderströms et al., 2009).

Som informanterna beskriver delger vårdnadshavarna värdefull information om vardagen hemma och om barnets egenskaper. Barnets intressen och behov diskuteras och pedagogen lär samtidigt känna barnet genom vårdnadshavarna. Hembesöket innebär att vårdnadshavarna berättar detta för just den personen, egenvårdaren, som blir barnets primära

vårdare inom småbarnspedagogiken. Dessa diskussioner ger värdefull information för det fortsatta samarbete, vilket informanterna lyfte uppsom betydelsefullt. Egenvårdaren kan framöver relatera till hembesöket och den information hen fått under hembesöket under kommande faser i egenvårdarmodellen. Under hembesöket ges därför möjlighet till att bygga en tillitsfull relation till både barnet och vårdnadshavarna i deras trygga miljö.

4.1.2.1. Inledande samspel mellan barn och pedagog. Ett undertema vad gäller samarbete, var vikten av att barnet börjar samspela med pedagogen, egenvårdaren, redan under hembesöket. Informanterna nämnde att närma sig pedagogen, bjuda in till lek och röra sig fritt i rummet som några av samspelsaspekterna. Dessa samspelsaspekter åskådliggörs i följande citat:

”Kanske får vi ögonkontakt, barnet kanske sitter i förälderns fram, vilket är ganska sunt, att barnet ej direkt kommer rusande till mig. Barnet är lite nyfiket på mig, lite intresserad av mig. Jag försöker ta lite kontakt, i barnets takt, men tränger mig inte på.”
(David)

”Barnet visar trygghet genom att stegvis börja samspela med mig, kanske visa mig sitt rum och prata med mig.” (Kim)

Samspel med pedagogen kan antas vara på ett tecken att barnet börjar acceptera och utveckla ett samarbete med pedagogen. Trygghet är en förutsättning för att barnet ska våga vara nyfiket och utforska sin omgivning (Broberg et al., 2012; Sinkkonen, 2020). När barnet under hembesöket börjar närma sig pedagogen, börjar en relation skapas. När barnet är tryggt i miljön, kan hen samspela med sina känslor (Sinkkonen, 2020), exempelvis nyfikenhet gentemot pedagogen. Informanterna beskriver att barnet tar ögonkontakt, kommunicerar och bjuder in till lek, vilket är tecken på samspelande från barnets sida. Ett barn som känner sig tryggt ter sig lugnt och avslappnat samt kan rikta sin energi och vilja på lekar (Sinkkonen, 2020). Hen kan även undersöka omgivningen och ta kontakt med andra människor i sin omgivning (Sinkkonen, 2020). Som informanterna beskriver, är det betydelsefullt att barnet ges möjlighet att börja samspela med pedagogen redan under hembesöket.

4.1.2.2. Pedagogens roll under hembesöket. Ytterligare ett undertema som informanterna framhävde var pedagogernas roll. Hur pedagogerna agerar under hembesöket ansågs ha betydelse för möjligheten till samarbete. Flera informanter beskriver att det är viktigt att man som pedagog intar ett lugnt förhållningssätt.

”Jag är vänlig, är lugn, inte tränger mig på, pratar med föräldrarna vilket också inger trygghet till barnet. Jag känner efter, känner in barnets känslor. Där redan börjar anknytningen.” (David)

”Genom att låta barnet bekanta sig med mig som pedagog i lugn och ro tänker jag påverkar positivt. Jag hälsar på barnet, pratar lugnt, visar ett avslappnat kroppsspråk, visar ett leende, glädje och visar intresse för barnets lek.” (Raija)

Öppenhet och att ha fullt fokus på barnet var även återkommande samspeksaspekter som pedagogerna lyfte fram. Exempel på citat som framhävde dessa aspekter presenteras nedan:

”Jag tar det i barnets takt, stegvis. Jag är förberedd. Jag fokuserar på barnet. Jag är själv är öppen för lek på golvet. Jag närmar mig barnet, leker med det, pratar med det, ja allt sådant. Jag finns där och är intresserad.” (Bahir)

”Jag är väl förberedd, öppen och mottaglig, vilket jag tror påverkar hembesöket. Sätter mig ner på golvet, så jag är på barnets nivå. Koncentrerar mig 100 % på barnet.” (Theo)

Enligt Orrenius (2005) är lyhördhet nyckeln till anknytning. Informanterna beskriver ett lyhört förhållningssätt genom att de tar bemötandet i barnets takt, de observerar barnet och svarar på barnets uttryck. Pedagogerna är sensitiva till barnets kommunikativa signaler, och tar in barnet känslomässigt (Hart & Schwartz, 2010; Rautamies et al., 2016). Pedagogernas utbildning ligger till grund för hur man lär sig att se barnet och kunna tolka barnets känslor och därmed kunna svara på dem med inlevelse och reflektion (Kihlbom et al., 2009; Sinkkonen, 2020). Utifrån informanternas beskrivningar kan man se att pedagogerna väljer sitt sätt att agera baserat på barnet, exempelvis genom att känna igen barnets känslor och att ta det i barnets takt. Detta för att öka chansen kring att en relation och samarbete skapas. Som tidigare nämnts beskriver Broberg m.fl. (2012) att pedagogen bör vara tillgänglig, engagerad, kunna känna av, tolka och svara på barnets signaler så att barnet känner sig förstådd. Informanterna beskriver lugnt förhållningssätt, intresse och engagemang gentemot barnet. Kanninen m.fl. (2009) betonar även öppenhet från pedagogens sida, vilket flera av informanterna lyfte fram. I en känslösam

situation kan det vara till hjälp att egenvårdaren går ner på barnets nivå rent fysiskt, som till exempel att böja sig ner eller sätta sig ner (Kanninen et al., 2009). Detta beskrivs av en av informanterna i citaten ovan, att sätta sig ner är då ett sätt att möta barnet på dennes nivå.

4.2. Betydelsen av mjuklandning inom småbarnspedagogiken

Nedan redovisas återkommande huvudteman och underteman gällande andra forskningsfrågan “Hur beskriver pedagogerna betydelsen av mjuklandning inom småbarnspedagogiken?”.

4.2.1. Kvalitetstid

Ett återkommande tema vad gäller mjuklandningens betydelse var kvalitetstiden. Informanterna lyfte fram vikten av kvalitativ tid tillsammans med barnet. Pedagogerna betonade att det är viktigt att mjuklandningen får ta tid för att möjliggöra att en trygg relation skapas.

”Jag får tid att fortsätta bekanta mig med barnet och vårdnadshavarna, att vi har mycket tid för att just lära känna varandra. Vi får möjlighet att bygga en relation så att övergången blir trygg för barnet alltså från vårdnadshavarna till mig som egenvårdare, att barnet känner av det.” (Maria)

”Det är viktigt att man tillåter inskolningen ta tid, att man ger all tid till just det barnet och föräldrarna. Även här är det viktigt att inte rusa fram till barnet utan låta barnet ta det i sin egen takt. Det viktigaste är att vara tillsammans med barnet och vartefter märker man att barnet vänjer sig bli tryggt och kan då vara en stund utan föräldrarna.” (Hanna)

Som en av informanterna säger behöver mjuklandningen ske i lugn takt:

”Man har mycket tid för det. Man är väl förberedd. Det är liksom en speciell stämning, det är lugnt, inte så stressigt och hastigt, man får ta det i lugn takt vilket är bra.” (Theo)

Informanterna ansåg att kvalitativ tid har betydelse för barnets start inom småbarnspedagogiken. Som tidigare nämnts har tidigare forskning visat att inskolningens längd och kvalitet har betydelse för barnets utveckling av anknytning (Broberg et al., 2020), vilket stödjer informanternas upplevelse. Genom mjuklandningen får inskolningen ta tid och i och

med mjuklandningen spenderar barnet mycket tid tillsammans med egenvårdaren i fråga. Barnet knyter an till vuxna som spenderar kvalitativ tid med barnet och svarar på barnets behov (Broberg et al., 2012; Cugmas, 2007), vilket egenvårdaren gör under mjuklandningen. Orrenius (2005) framhäver att det tar tid att bygga en tillitsfull relation, och därför ska inskolningen ej påskyndas. Som tidigare beskrivits kräver metoden tid, engagemang och flexibilitet av pedagogerna (Björkvik, 2021). Informanterna beskriver att barnet spenderar mycket tid med egenvårdaren vilket även skapar kontinuitet. Kontinuitet är en viktig aspekt som ligger till grund för möjligheten att utveckla en anknytning (Broberg et al., 2012; Kihlbom et al., 2009). Enligt Broberg m.fl. (2012) klarar barn av att knyta an till ett begränsat antal personer, och därför är det en fördel att mjuklandningen handlar om att spendera kvalitativ tid med en av pedagogerna till en början. Informanternas erfarenhet påvisar detta.

4.2.1.1. Stegvis separation. Informanterna lyfte den stegvisa separationen från vårdnadshavarna som en viktig komponent vad gäller mjuklandningen. Detta resulterade i undertema till kvalitetstid. Det faktum att barnet får erfara stegvis övergång till småbarnspedagogiken var informanterna överens om att ha betydelse för barnets start inom småbarnspedagogiken. Detta beskrivs i citatet nedan:

”Det är viktigt att man tar allt i barnets takt. Jag tänker att så småningom drar sig barnet längre ifrån föräldrarna och tyr sig mer och mer till mig som egenvårdare, det visar på trygghet. Jag blir mer och mer deras tillfälliga trygghet. Det kan även handla om att barnet kommer med mig till ett helt annat rum utan att föräldrarna är med och så. Under mjuklandningen börjar man vänja barnet på separation. Först kanske föräldrarna är i ett annat rum, sedan far de iväg kortare stunder och så.” (Erik)

Informanterna upplever att det är av betydelse att man spenderar tid med barnet före separation påbörjas.

”Det viktigaste är att vara tillsammans med barnet och vartefter märker man att barnet vänjer sig bli tryggt och kan då vara en stund utan föräldrarna. Sen tycker det är också viktigt att föräldrarna säger hej då när det far iväg så barnet vet om det. Och sen även viktigt att bekräfta känslorna som barnet visar, till exempelvis ledsenheten, är viktigt. Till exempelvis säga, ja nu blev du ledsen när mamma eller pappa for, de hämtar dig senare om en kort stund.” (Hanna)

I och med mjuklandningen sker den stegvisa separationen från vårdnadshavarna på plats inom småbarnspedagogiken och i närvaro av både vårdnadshavare och den bekanta egenvårdaren. Som tidigare beskrivits behöver barnet utveckla en trygg relation till en vuxen före hen presenteras för en okänd situation (Bretherton, 1992), och mjuklandningen sker därmed tillsammans med egenvårdaren och vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna är där som barnets trygga bas och med tiden blir egenvårdaren barnets trygga bas inom småbarnspedagogiken (Bretherton, 1992; Cugmas, 2007; Kihlbom et al., 2009; Vatou et al., 2020). Flera av informanterna beskriver i olika former att de blir barnets tillfälliga trygga bas. Inledningsvis behöver barnet mycket närhet av den vuxne (Kihlbom et al., 2009; Sinkkonen, 2020; Vatou et al., 2020), till en början av vårdnadshavarna men senare av egenvårdaren. Barnet börjar ty sig mer och mer till egenvårdaren, vilket informanterna beskriver. Under mjuklandningen börjar man stegvis förbereda barnet på separation från vårdnadshavarna genom korta separationer och korta dagar (Kanninen et al., 2009), vilket informanterna beskriver. Först kanske man ber vårdnadshavarna fara iväg till ett annat rum, och sedan kanske bort från platsen en kortare stund. Barnet behöver stöd från den vuxna för att utveckla mod att utforska omvärlden (Sinkkonen, 2004), exempelvis vara utan sina vårdnadshavare under kortare tid.

Som tidigare nämnts är det naturligt att barnet blir ledsen vid separation, och där har egenvårdaren en viktig roll att trösta barnet. Som beskrivits är kontinuitet önskvärt (Kihlbom et al., 2009), och i och med mjuklandningen märker barnet att egenvårdaren finns där om och om igen vid separation från vårdnadshavarna. Informanterna beskriver att separationen påbörjas stegvis först när barnet uppvisat trygghet. För att egenvårdaren ska kunna ersätta vårdnadshavarna tillfälligt är anknytning nödvändigt (Orrenius, 2005). Kanninen m.fl. (2009) beskriver att otrygga barn inte kan ta in nya saker och orientera sig i omvärlden, därför är det viktigt att mjuklandningen sker stegvis efter att barnet är tryggt. När pedagogerna spenderat kvalitativ tid med barnet underlättas den stegvisa separationen eftersom barnet då hunnit bli trygg med pedagogen. Kihlbom m.fl. (2009) betonar också att inskolningen ska ske stegvis, eftersom det tar tid för barnet att bli trygg i en ny tillvaro. Ett tryggt barn använder sedan pedagogen som en trygg bas som hen kan utforska utifrån, och även som en säker hamn, där hen kan ladda trygghet vid upplevelse av hot eller fara (Broberg et al., 2012).

4.2.2. Barnets interaktion

Informanterna beskrev även interaktionen med andra barn och pedagoger som en viktig aspekt vad gäller mjuklandningen. Barnet börjar interagera med andra vilket informanterna upplever

har betydelse för fortsatt utveckling inom småbarnspedagogiken. Exempel på detta påvisas i citatet nedan:

”Under mjuklandningen kan jag se att barnet börjar samspela med andra barn, att barnet vågar utforska sin omgivning, börjar våga leka med fler och fler barn. Barnet vågar också närma sig större barngrupper. Barnet vågar också närma sig andra pedagoger, tar kontakt med andra vuxna.” (Maria)

”De börjar vara mer intresserade av andra barn, att de far emot dem och visar sitt intresse för varandra och helt enkelt vågar.” (Bahir)

Att interagera med andra under mjuklandningen beskrevs ha betydelse för barnets start inom småbarnspedagogik. Enligt informanternas beskrivningar kan man anta att barnet interagerar mer och mer ju tryggare barnet upplever sig. Hart & Schwartz (2010) betonar att barn behöver få uppleva att hen blir sedd för att kunna börja anknyta till andra människor. I och med kvalitativ tid med egenvårdaren kan man anta att barn börjar närma sig andra efter en positiv upplevelse med egenvårdaren. Under mjuklandningen använder barnet egenvårdare som stöd i att utforska världen (Sinkkonen, 2004). Allteftersom egenvårdaren börjar fungera som en trygg bas, ger upplevelsen av den trygga basen möjlighet till utvecklandet av relationer till andra vuxna eller barn (Kanninen et al., 2009). När ett barn känner sig tryggt kan barnet börja samspela med andra, vilket informanterna beskriver att de erfar under mjuklandningen. Barnet vågar närma sig andra barn och delta i samspelet med andra barn. Informanterna benämnde återkommande lek med andra barn som betydelsefullt. Informanterna framhävde även betydelsen av att barnet börjar röra sig fritt i rummet och ta kontakt med andra barn och pedagoger. Ett tryggt barn kan koncentrera sig på lek (Sinkkonen, 2020). I och med att barnet börjar närma sig andra pedagoger kan egenvårdaren delge information om barnet till de andra i teamet så att alla kan bemöta barnet på bästa möjliga sätt.

4.2.2.1. Små grupper. Ett identifierat undertema till barnets interaktion var vikten av små grupper. Informanterna framhävde möjligheten till interaktion med andra barn i små grupper under mjuklandningen. Detta uttrycks i följande citat:

”I samspel med andra barn tänker jag främst att barnet visar trygghet när det samspelar med andra barn. Under mjuklandningen får ju barnet oftast bekanta sig med andra barn i små grupper. I samspel med andra ser jag när barnet börjar leka bredvid eller

tillsammans med andra barn då märker jag att barnet börjar bli mer och mer tryggt.”
(Erik)

”Eftersom vi i små grupper vänjer barnet vid samspel så bildar det grunder för ett relationsskapande. Alltså, att vi får göra det i lugn takt, i små grupper och att man inte har en hel barngrupp och massa vuxna runt omkring sig.” (Maria)

Mjuklandningen möjliggör interaktion med andra barn i mindre grupper, och som informanterna var inne på, upplevdes det ha betydelse för barnets start inom småbarnspedagogiken. Som tidigare nämnts är det svårt att skapa nära relationer till många samtidigt (Broberg et al., 2012). Små barngrupper är att föredra när barnet ska bekanta sig med de andra barnen (Kihlbom et al., 2009; Orrenius, 2005). Enligt egenvårdarmodellen ska mjuklandningen möjliggöra detta (Kanninen et al., 2009). Barn som bekantar sig med några barn åt gången utvecklar en nära och ömsesidig relation (Orrenius, 2005). Som en av informanterna beskriver, är det önskvärt att barnet får interagera med andra barn i lugn och ro. Utvecklandet av några få relationer ligger till grund för fortsatt utveckling av goda relationer (Orrenius, 2005). Sinkkonen (2020) beskriver att ett kännetecken för en välfungerande småbarnspedagogik är en liten stabil barngrupp. För många pedagoger kan skapa otrygghet för barnet (Kihlbom et al., 2009), vilket även framkommer i en av informanternas uttalanden ovan.

4.2.2.2. Pedagogens roll under mjuklandningen. Hur pedagogen agerar under mjuklandningen var även ett återkommande undertema vad gäller betydelsen av mjuklandningen. Informanterna beskriver exempelvis att de visar barnet att de finns där och fungerar som en trygg bas i bakgrunden:

”Jag tar det i barnets takt, jag introducerar barnet till rummen, leksakerna och samtidigt försöker jag läsa av barnet och vill helt enkelt visa att jag finns här och till mig kan man vända sig. Jag fungerar som en trygghet för barnet i den nya miljön, men börjar vara mer i bakgrunden.” (Erik)

Pedagogen tolkar och känner in barnets känslor, samtidigt som pedagogen svarar på barnets signaler på ett lyhört sätt.

”Jag visar att jag finns här. Genom att vara lyhörd för barnets känslor och behov, och tolka barnet visar jag att mig kan du lita på. Jag har hoppeligen lärt mig hur man ska trösta det här barnet, hur man ska lugna ner det, hur man sätter ord på känslor.” (David)

Tillgänglighet och närvaro beskrivs även av informanten nedan:

”Jag är med barnet, är på barnets nivå och lyssnar till barnet. Jag ger tid åt barnet. Barnet själv får ta det första steget. Och sedan är jag också närvarande.” (Theo)

Som under hembesöket, framhäver informanterna att pedagogernas ageranden under mjuklandningen har betydelse. Som informanterna är inne på börjar egenvårdaren vara mer och mer i bakgrunden. Enligt Kanninen m.fl. (2009) ska egenvårdaren finnas i bakgrunden och låta barnet självständigt delta i lek och utforska omgivningen. Pedagogerna ska fortsättningsvis vara sensitiva för barnets signaler och svara på signalerna vid behov (Broberg et al., 2012; Hart & Schwartz, 2010; Orrenius, 2005; Rautamies, et al., 2016), vilket informanterna beskriver att de upplever att de gör. Tillgänglighet, engagemang och förståelse för barnets känslor och behov lyfts som viktiga komponenter under mjuklandningen. Som en av informanterna är inne på, ligger deras utbildning till grund för hur man lär sig att se barnet och kunna tolka barnets känslor och därmed kunna svara på dem med inlevelse och reflektion (Kihlbom et al., 2009; Sinkkonen, 2020). Egenvårdaren ska även fungera som en förebild och hjälpa barnet sätta ord på känslor (Kanninen et al., 2009), vilket även informanterna betonar. Egenvårdarens uppgift är att kunna känna igen när något oroar barnet och ge barnet tröst och interagera med barnet vid behov (Kanninen et al., 2009). När egenvårdaren ger barnet tröst och närhet fungerar egenvårdaren som en trygg hamn dit barnet kan komma då hen behöver närhet och beskydd (Kanninen et al., 2009).

5. Diskussion

I detta kapitel diskuteras resultatet relaterat till vardera forskningsfråga. Därefter diskuteras styrkor och svagheter med undersökningen samt möjlighet till generaliserbarhet. Slutligen presenteras forskningens slutsatser och förslag till vidare forskning.

5.1. Resultatdiskussion

Syftet med den kvalitativa undersökningen var att undersöka hur pedagogerna beskriver betydelsen av egenvårdarmodellens faser hembesök och mjuklandning inom småbarnspedagogiken. I den första forskningsfrågan "Hur beskriver pedagogerna betydelsen av hembesök inom småbarnspedagogiken?" framhävde informanterna flera faktorer kring hembesöket som upplevdes ha betydelse för småbarnspedagogiken. Informanterna lyfte bland annat betydelsen av att träffas i barnets hemmiljö före starten inom småbarnspedagogiken. Som nämnts leder en trygg miljö till att anknytningsrelationer kan skapas (Kanninen et al., 2009; Orrenius, 2005; Sinkkonen, 2020), vilket informanterna även beskriver i den här avhandlingen. Genom att träffas i hemmiljön ges möjlighet till att bygga en tillitsfull relation till både barnet och vårdnadshavarna.

En annan faktor som informanterna framhävde var att hembesöket fungerar som en bro mellan hemmet och daghemmet, eftersom egenvårdaren blir ett känt ansikte för barnet redan under hembesöket. En ansvarig pedagog är att föredra när barnet presenteras för en ny miljö (Bretherton, 1992; Broberg et al., 2012; Kihlbom et al., 2009), liksom framkommer i informanternas upplevelse av att hembesöket underlättar anknytningen mellan pedagog och barn. Informanterna betonade även betydelsen av att ta hembesöket i barnets takt, både vad gäller att närma sig barnet och att hembesöket ska få ta den tid som behövs. Informanterna beskriver att de väntar på att barnet tar kontakt och bemöter barnet på dess villkor under hembesöket. Det tar tid för barnet att anpassa sig till en ny situation (Kihlbom et al., 2009; Orrenius, 2005; Sinkkonen, 2020) och i linje med detta betonar pedagogerna hembesökets möjlighet till att ge tid med barnet. Sammantaget kan samtliga faktorer antas underlätta anknytningen redan under hembesöket.

Ytterligare en aspekt som informanterna uttryckte som betydelsefullt var möjligheten till samarbete med vårdnadshavarna under hembesöket. Samarbetet innefattade både vårdnadshavarnas involvering i inskolningen och informationen som pedagogen får ta del av vårdnadshavarna i deras hemmiljö. Som Rubinstein m.fl. (2017) betonar har samarbete stor

betydelse för barnets välmående och trygghet, vilket stödjer informanternas upplevelse. Pedagogerna uppmärksammade även vikten av att barnet börjar samspela med pedagogen redan under hembesöket, exempelvis ta ögonkontakt och bjuda in till lek. När hembesöket sker i en trygg miljö ges förutsättningar för att barnet ska våga vara nyfiskt och utforska sin omgivning (Broberg et al., 2012; Sinkkonen, 2020). Slutligen förklarade även informanterna att pedagogernas sätt att agera under hembesöket även har betydelse. Lyhördhet har återkommit i tidigare forskning kring pedagogers önskvärda beteenden (Hart & Schwartz, 2010; Orrenius, 2005; Rautamies et al., 2016), vilket även informanterna ansågs som betydelsefulla förhållningssätt under hembesöket. Närvaro, lugnhet, intresse och engagemang är andra exempel på pedagogernas sätt att agera under hembesöket.

Kring den andra forskningsfrågan, "Hur beskriver pedagogerna betydelsen av mjuklandning inom småbarnspedagogiken?", framkom flera faktorer som pedagogerna ansåg inneha betydelse för mjuklandningen. För det första betonade pedagogerna vikten av kvalitativ tid tillsammans med barnet och att mjuklandningen ska få ta den tid den kräver. Som redan framkommit utvecklar barn en anknytning till vuxna som spenderar kvalitativ tid med barnet (Broberg et al., 2012; Cugmas, 2007). Under mjuklandningen har egenvårdaren fokus på barnet och kontinuitet ökar chanserna till att en tillitsfull relation och anknytning skapas, vilket tidigare forskning återgett (Broberg et al., 2012; Kihlbom et al., 2009). Ytterligare en faktor som pedagogerna beskrev som betydelsefull var att barnet får erfara stegvis separation under mjuklandningen i närvaro av både vårdnadshavare och den bekanta egenvårdaren. Egenvårdaren fungerar som barnets trygga bas under separationen och med tiden finns egenvårdaren mer i bakgrunden (Bretherton, 1992; Cugmas, 2007; Kihlbom et al., 2009; Vatou et al., 2020).

Bland svaren kunde även uppmärksammas betydelsen av att barnen börjar interagera med andra. Barnet börjar samspela med andra barn och närma sig andra pedagoger. Som nämnts, utforskar barn sin omgivning när hen känner sig trygg (Kanninen et al., 2009; Sinkkonen, 2004). Mjuklandningens möjlighet till interaktion i mindre grupper var även återkommande bland informanternas svar. Små barngrupper är att föredra när barn presenteras för en ny miljö (Kihlbom et al., 2009; Orrenius, 2005), vilket var något som informanterna likväl poängterade. Slutligen uppmärksammade även pedagogerna betydelsen av deras sätt att agera även under mjuklandningen. Pedagogerna fungerar som en trygg bas i bakgrunden, känner in barnets känslor och även här, svarar lyhört på barnets signaler, vilket går i linje med vad tidigare forskning beskrivit vad gäller pedagogernas roll (Broberg et al., 2012; Hart & Schwartz, 2010; Orrenius, 2005; Rautamies, et al., 2016).

Sammanfattningsvis påvisar avhandlingens resultat att pedagogerna upplever flera betydelsefulla aspekter vad gäller hembesök och mjuklandning för barnets start inom småbarnspedagogiken. Dessa aspekter framkommer i huvudteman trygg miljö, samarbete, kvalitetstid och barnets interaktion. Gemensamma faktorer kring hembesök och mjuklandning som ansågs ha betydelse, var att barnet (och vårdnadshavarna) får fokusera på en egenvårdare i starten av småbarnspedagogiken. Pedagogernas roll framhövdes även kring båda faserna. Ytterligare en gemensam nämnare var tidsaspekten, att egenvårdarmodellen möjliggör att anknytningen får ta tid. De identifierade teman som presenterats bidrar alla till en trygg start inom småbarnspedagogiken, alternativt påvisar utvecklandet av trygghet inom beskrivna faser under starten inom småbarnspedagogiken.

5.2. Metoddiskussion

Valet av metod blev kvalitativ metod eftersom den metoden är lämplig att använda när man vill forska kring beskrivning av upplevelser. Enligt Trost (2005) ska kvalitativ metod, förslagsvis intervju som metod, tillämpas då intresset är att få fram människors egna upplevelser och erfarenheter av ett fenomen, vilket var fallet i denna avhandling. Det centrala i min forskning var att studera pedagogernas beskrivningar hur de upplever hembesök och mjuklandning samt att studera deras gemensamma nämnare i beskrivningarna. Dessa likheter har blivit kontentan som utvecklats till forskningens slutsatser. Fenomenologisk ansats valdes till forskningsansats i avhandlingen och anses vara lämplig enligt Jacobsson och Skansholm (2019) när man ska forska kring upplevelser.

Enligt Patel och Davidsson (2019) ökas tillförlitligheten då man vid intervjutillfället använder sig av intervjuguide, vilket jag gjorde i denna avhandling. Eftersom intervjuguiden även finns som bilaga är det även lätt för läsaren att förstå vad intervjun innehöll. Att ha intervjuguiden som bilaga ökar även tillförlitligheten i den mening att en annan forskare kan använda samma intervjuguide om intresset finns att göra om undersökningen. Genom att använda semistrukturerad intervju kan man tänka att tillförlitligheten ökar då samma huvudfrågor ställs till respektive informant. Om intervjun hade varit ostrukturerad skulle min objektivitet kunnat ifrågasättas eftersom jag då skulle ha styrt samtalet helt och hållet, och mest troligt hade intervjuerna skilt sig ifrån varandra. Tack vare en bred karaktär på frågorna och möjligheten att ställa följdfrågor, så har jag i min undersökning fått många nyanserade och kvalitativa svar att analysera. Följdfrågor fyller även funktion i den mån att jag då kan fråga

upp om jag förstått svaren rätt och be informanten utveckla om det uppstod oklarheter. Följdfrågorna gav därför informanterna ytterligare möjlighet att förtydliga deras svar, detta för att förhindra att jag som forskare antog vad de menade i de fall jag var osäker.

Genom att göra testintervjuer före intervjutillfället ökade chansen att frågorna svarar på det formulerade syftet. Testintervjuerna ökar även tillförlitligheten eftersom jag då fick öva på intervjurollen och även erfara hur jag upplevde intervjuandet av det valda ämnet. Eftersom informanterna fick intervjuguiden på förhand fick de möjlighet att förbereda sig på svaren i lugn och ro och intervjutillfället blev då mer avslappnat. Detta bidrog också till att svaren på intervjufrågorna var genomtänkta och informativa. Mitt agerande att ge ut intervjuguiden i förväg kan även ifrågasättas. De fick mer tid att förbereda svaren på frågorna och utifrån detta kan man fundera om en del informanter formulerade sina svar till det som de anade att jag var ute efter. Eventuellt kunde spontana svar ha gett mer ärliga svar, men samtidigt behöver jag som forskare kunna lita på pedagogernas svar och beskrivningar då de ju är det fenomenologin bygger på, att undersöka människors beskrivna erfarenhet och upplevelse. Om jag inte valt att ge ut intervjuguiden i förväg kan det också hända att jag inte skulle fått lika informativa svar. Eftersom intervjuerna spelades in kunde jag återgå till inspelningarna upprepade tillfällen under transkribering och analys. Genom att transkriberingen skedde ordagrant ökar trovärdigheten av resultatet.

Informanterna som deltog i forskningen var i varierande åldrar och alla hade minst sex månaders erfarenhet av egenvårdarmodellen. Som forskare kan det vara utmanande att överhuvudtaget få informanter till undersökningen och det blev det även för min del. Det var många pedagoger som jag fick kontakt med, men som inte kunde delta trots att de arbetade enligt egenvårdarmodellen, eftersom det visade sig att många inte gjorde hembesök. Trots att en pedagog endast hade sex månaders erfarenhet, hade ändå de flesta flera års erfarenhet av att jobba enligt egenvårdarmodellen. I forskningssyfte kan detta ses som både positivt och negativt, att ha kort eller lång erfarenhet kan såklart påverka informanternas svar, men jag anser att det är av betydelse att få beskrivningar av bådadera. En pedagog med längre erfarenhet kanske kan bidra med en tydligare beskrivning av upplevelsen vid hembesök och mjuklandning än en pedagog med kort erfarenhet, eftersom de kanske har längre erfarenhet och så vidare. En negativ aspekt då det gäller längre tids erfarenhet, kan vara att informanterna omedvetet framhäver positiva beskrivningar. Eftersom de har valt att arbeta enligt egenvårdarmodellen och värdesätter metoden högt, kan det påverka deras svar. Det finns ju en orsak till att de fortsatt jobba med modellen. De som eventuellt upplevt negativa erfarenheter med egenvårdarmodellen kanske valt att sluta arbeta utifrån och därmed ingår de ej i urvalet. En

pedagog med kortare erfarenhet kanske bidrar med ett mer kritiskt förhållningssätt, då personen inte är lika förankrad i just den arbetsmetoden.

Informanterna som deltog i forskningen var åtta till antalet och tillförlitligheten kan därav ifrågasättas. För att öka generaliserbarheten kunde ett ökat antal informanter varit att föredra (Kvale & Brinkmann, 2014), men jag ansåg att detta var lämpligt antal i denna forskning utifrån omfattningen av avhandlingen. För att ökad generaliserbarheten valdes informanter från olika delar av Svenskfinland och på så sätt kunde man få fram olika synvinklar och aspekter vad gäller upplevelse av hembesök och mjuklandning. Ett ytterligare ökat urval och bredd geografiskt skulle öka generaliserbarheten ännu mer. En annan faktor som kan ha påverkat resultatet är att jag inte med säkerhet kan veta om informanterna har samma tolkning av hur man arbetar enligt egenvårdarmodellen och detta kan även komplicera generaliseringen. Det framkom i ett tidigt skede att alla enheter inte gör hembesök och då kan jag även fundera om man inte heller arbetar metodiskt enligt egenvårdarmodellen, utan kanske gör egna tolkningar. Dock frågade jag inledningsvis hur informanten arbetar utifrån egenvårdarmodellen på deras enhet, och alla informanter beskrev att de nästintill följer metoden systematiskt. Hur enheterna arbetar med egenvårdarmodellen påverkar naturligtvis möjligheten till tillförlitlighet, men utifrån beskrivningarna skiljdes tillämpningen av metoden inte mycket åt.

Resultatet i forskningen kan även påverkas av informanternas eget intresse, exempelvis ifall informanterna är de som visat mest intresse för ämnet (Trost, 2005). I denna forskning var det enhetsledare som sände vidare min förfrågan till pedagoger ute på enheterna och därför har jag som forskare inte kunnat påverka vem som deltar. Alltså vet jag inte om informanten visat intresse eller om det bara ha varit slumpvis vem som deltar. Dock finns det en risk att endast de som upplever positiva erfarenheter av att arbeta med egenvårdarmodellen ha valt att delta. Detta är dock svårt att komma ifrån, eftersom deltagandet är frivilligt.

Eftersom jag utgår från en fenomenologisk ansats är det av vikt att det inte är mina egna värderingar som styr resultatet utan att jag konstruktivt analyserar mina arbetsmetoder i min forskning. Jag har under processens gång kontinuerligt sett på olika nyanser i informanternas svar och granskat svaren från olika infallsvinklar för att analysera materialet tillräckligt noggrant. De identifierade teman har granskats utifrån syftet och omformulerats under arbetets gång. När fenomenologin används ges informanterna möjligheter till att reflektera, fundera och uttrycka sig (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). Jag gav informanterna tillräckligt med tid vid intervjutillfället och var noga med att inte stressa fram ett svar.

Tematisk analys var lämplig då syftet var att se mönster, teman och likheter i pedagogernas beskrivningar. Som forskare kodade jag materialet för att identifiera teman som

var av intresse för avhandlingens syfte. I analysprocessen följdes de sex delstegen som Braun och Clarke (2006) har utarbetat kring tematisk analys, vilket ökar tillförlitligheten i resultatet. Tabell 1 och 2 antas öka läsarens förståelse för analysen som gjordes och genom att visa exempel på kodningsprocessen (Tabell 1) ökar analysen trovärdighet. För att stärka resultaten och förtydliga dem, har citaten skrivits in som exempel i resultatdelen. Citaten är rätt många i antal för att läsaren direkt kan se hur informanterna beskriver upplevelser ur eget perspektiv och detta ökar även transparensen.

Avslutningsvis är det enligt Kvale och Brinkmann (2014) av vikt att granska min egen roll som forskare och att ifrågasätta egen objektivitet i forskningen. En faktor som kan ha påverkat forskningen, är att jag personligen inte har lång erfarenhet av forskning och detta kan även påverka tillförlitligheten. Därav är det av vikt att jag systematiskt har studerat alla steg i tematisk analys och att jag utfört alla steg med noggrannhet. Genom att vara transparent kan läsaren följa dessa steg. I detta fall är även handledaren en faktor som ökar tillförlitligheten, då jag vid osäkerhet under processens gång kunnat få stöd av denne. Vid forskning är det även viktigt att forskaren har kunskap om ämnet i fråga, vilket jag har efter att ha arbetat utifrån egenvårdarmodellen under flera års tid. Dock kan min objektivitet därmed ifrågasättas. Eftersom jag aktivt arbetar utifrån modellen kan eventuellt omedvetet, mina individuella upplevelser, lysa igenom i utformningen av metoden och under analysen. Jag har dock genom hela processen återkommande försökt återgå till intervjuerna och mina transkriberingar, för att på så sätt undvika att forskningen ska påverkas av mina egna upplevelser vad gäller hembesök och mjuklandning. Jag anser att mina forskningsfrågor är objektiva och att intervjuguiden har en bred karaktär där frågorna är ställda på varierande sätt, vilket gör att jag kan tolka resultaten utan att själv ha påverkat informanternas svar.

5.3. Slutsatser och förslag på fortsatt forskning

Syftet med min avhandling var att undersöka pedagogernas beskrivna betydelse av egenvårdarmodellens faser hembesök och mjuklandning runt om i Svenskfinland. I dagsläget tillämpas egenvårdarmodellen inom flera kommuner, och eftersom en trygg miljö betonas i riktlinjer för småbarnspedagogiken är det av vikt att undersöka och utvärdera arbetsmetoder som antas främja inskolningen inom småbarnspedagogiken. Avhandlingens analys visade på att både hembesök och mjuklandning innefattar flera faktorer som bidrar till en trygg och positiv start inom småbarnspedagogiken. Pedagogerna uppmärksammade flera aspekter som påvisar

betydelsen av hembesök och mjuklandning och dessa aspekter synliggörs i avhandlingens resultat. Gemensamt för dessa är att de på olika sätt bidrar till en trygg start, vilket även stöds av tidigare forskning och litteratur. Avhandlingen bidrar till en ökad förståelse kring just vilka aspekter som upplevs vara betydelsefulla komponenter var gäller hembesök och mjuklandning. Förhoppningsvis kan avhandlingen vara till nytta för pedagoger och enheter i val av inskolningsmetod, i sitt eventuella arbete med egenvårdarmodellen samt ligga till grund för ytterligare utvärdering av metoden.

Framtida forskning kan med fördel utöka generaliserbarheten genom att öka och bredda urvalet, samt komplettera med kvantitativ forskningsmetod utifrån nuvarande syfte. En annan forskningssynvinkel som vore intressant att undersöka vore hur vårdnadshavarna upplever betydelsen av hembesök och mjuklandning. Detta skulle kunna ge en ökad förståelse för hur samarbetet mellan pedagoger och vårdnadshavare utvecklas i arbete med egenvårdarmodellen. Detta skulle vara intressant eftersom egenvårdaren och vårdnadshavaren spenderar mycket tid tillsammans under hembesök och mjuklandning. Ytterligare ett förslag på framtida forskning är även att jämföra inskolningsmodeller som används inom småbarnspedagogiken. Troligen har även andra inskolningsmodeller liknande betydelsefulla faktorer som identifierats i denna avhandling, vilket skulle fördjupa förståelsen vad det är som upplevs ha mer betydelse än andra.

Referenser

- Back, C., & Berterö, C. (2015). *Interaktiv fenomenologisk analys*. i A. Fejes, & R. Thornberg, *Handbok i kvalitativ analys*, s. 1481–61. Stockholm: Liber AB.
- Björkvik, A. (2021). *Personalens erfarenheter av egenvårdarmodellen – inom småbarnspedagogiken*. [Kandidatavhandling, Åbo Akademi].
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, s. 771–01.
- Bretherton I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology* 28(5), s. 7597–75.
- Broberg, A. (2019). Barn söker trygga band. *Forskning och framsteg*, 4.
- Broberg, A., Risholm Mothander, P. & Granqvist, P. (2020). *Anknytningsteori*. Stockholm: Natur och kultur.
- Broberg, M., Hagström, B., & Broberg A. (2012). *Anknytning i förskolan*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Crittenden, P. (2017). Gifts from Mary Ainsworth and John Bowlby. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 22(3) s. 4364–42.
- Cugmas, Z. (2007). Child's attachment to his/her mother, father and kindergarten teacher. *Early Child Development and Care*. 177(4), s. 3493–68.
- Forslund, T., Granqvist, P., van IJzendoorn, H. M., Sagi-Schwartz, A., Glaser, D., Steele, M., Hammarlund, M., Schuengel, C., Bakermans-Kranenburg, M. J., Steele, H., Shaver, P. R., Lux, U., Simmonds, J., Jacobvitz, D., Groh, A. M., Bernard, K., Cyr, C., Hazen, N. L., ..., Duschinsky, R. (2021). Attachment goes to court: child protection and custody issues. *Attachment & Human Development*.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2010). *Från interaktion till relation - om anknytningsteori*. Stockholm: Liber AB.
- Jacobsson, K. & Skansholm, A. (2019). *Handbok i uppsatsskrivande*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Juul, J. & Jensen, H. (2009). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Stockholm: Liber AB.
- Kanninen, K., Sigfrids, A. & Backman, A. (2009). *Med Barnaögon, Egenvårdarmodellen – ett verktyg till en trygg och trivsamt dagvård*. Helsingfors: Ab Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.
- Karlsson, K. (2012). *Anknytning - om att tolka samspelet mellan föräldrar och små barn*. Stockholm: Gothia Förlag AB.

- Kaufmann, G. & Kafmann, A. (2016). *Psykologi i organisation och ledning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kihlbom, M, Lidholt, B. & Niss, G. (2009).
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Markström, A-M., & Simonsson, M. (2017). Introduction to preschool: strategies for managing the gap between home and preschool. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 3 (2). s. 1791–88.
- Lagen om småbarnspedagogik. (2018). *Finlex*. Hämtad 01.02.2021 från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=barnens%20r%C3%A4ttigheter>.
- Lantz, A. (2013). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Orrenius, A. (2005). *Trygga relationer - om anknytning och samhörighet mellan barn och vuxna*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Paulus, M, Becker E, Scheub, A & Köning, S. (2016). Preschool children's attachment security is associated with their sharing with others. *Attachment & Human development* 18(1) s. 1–15.
- Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson. (2003). *Det lekande lärande barnet*. Stockholm: Liber AB.
- Rautamies, E., Poikonen, P.-L., Vähäsantanen, K., & Laakso, M.-L. (2016). Teacher-child relationships narrated by parents of children with difficulties in self-regulation. *Early Child Development and Care*, 186 (11), s. 18461–858.
- Rubinstein, I., Tallberg, B. & Vallberg Roth A-C. (2017). *Professionell yrkesutövning i förskola*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Sinkkonen, J. (2020). *Onnellinen lapsi*. Helsingfors: Werner & Söderströms.
- Söderström, E., Julkunen, I. och Backman A. (2009). *Att utveckla praktiken – i praktiken* Helsingfors: Ab Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala område
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Utbildningsstyrelsen. (2018). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik*. Hämtad 01.02.2021 från http://www.oph.fi/download/179348_grunderna_for_planen_for_smabarnspedagogik_2016.pdf.
- Vatou, A., Gregoriadis, A., Tsigilis N & Grammatikopoulos V. (2020). Patterns of teacher-child relationships quality: Young children's perspectives. *Journal of Early Childhood Education Research* 9(2), s. 4985–21.

Wennerberg, T. (2010). *Vi är våra relationer - om anknytning, trauma och dissociation*. Stockholm: Natur och Kultur.

Wojnar, D. M & Swanson, K. M. (2007). Phenomenology – An exploration. *Journal of Holistic Nursing* 25(3). s. 1721–80.

Bilaga 1 Intervjuguide

Jag heter Anette Björkvik och detta är en del av min graduavhandling. Mitt syfte är att analysera pedagogernas beskrivning av egenvårdarmodellens betydelse för barnets start inom småbarnspedagogiken. Jag kommer att spela in intervjun. Alla uppgifter kommer att behandlas anonymt och inga obehöriga får tillgång till dem. Inspelningen raderas efter att avhandlingen blivit godkänd. Deltagandet är helt frivilligt. Du kan närsomhelst avbryta din medverkan och återkalla din medverkan utan några konsekvenser. Personuppgifter kommer att avidentifieras i texten. Du kommer kunna ta del av resultaten när uppsatsen är klar.

Har du frågor före vi börjar?

Vad har du för utbildning och hur länge har du arbetat inom småbarnspedagogiken?

Hur jobbar ni med egenvårdarmodellen på er enhet?

Hur länge har du arbetat utifrån egenvårdarmodellen?

Hur skulle du beskriva trygghet?

På vilket sätt ser du om ett barn ter sig tryggt/otryggt?

Hur skulle du beskriva de viktigaste komponenterna vad gäller hembesöket?

Varför tycker du att dessa komponenter har betydelse?

På vilket sätt påverkar hembesöket din relation till barnet?

På vilket sätt kan du se att barnet uppvisar trygghet/otrygghet under hembesöket?

På vilket sätt inger du trygghet under hembesöket?

Hur skulle du beskriva de viktigaste komponenterna vad gäller mjuklandningen?

Varför tycker du att dessa komponenter har betydelse?

På vilket sätt påverkar mjuklandningen din relation till barnet?

På vilket sätt kan du se att barnet uppvisar trygghet/otrygghet under mjuklandningen

a) i relation till dig och vårdnadshavarna?

b) i samspel med andra barn?

På vilket sätt inger du trygghet under mjuklandningen?

Är det något du ännu vill tillägga?

Tack för din medverkan!